

Suojauslaskenta IAS 39 mukaan ja rahoitusinstrumentit

Tarja Kailokari

Opinnäytetyö

Liiketalouden ja hallinnon koulutus-
ohjelma

22.11.2014

<p>Tekijä tai tekijät Tarja Kailokari</p>	<p>Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2012</p>
<p>Raportin nimi Suojauslaskenta IAS 39 mukaan ja rahoitusinstrumentit</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 56 + 1</p>
<p>The title of thesis Hedge Accounting according to IAS 39 and Financial Instruments</p>	
<p>IFRS-standardit ovat maailmanlaajuinen tilinpäätösnormisto, jota on sovellettu Euroopan julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsernitilinpäätöksissä vuodesta 2005 alkaen. IFRS-standardien soveltamisvelvollisuus perustuu IAS asetukselle, joka on EU:n antama, ja sen perusteella listayhtiöiden tulee noudattaa EU:ssa hyväksytyjä IFRS-standardeja.</p> <p>Suojauslaskenta on IAS 39 -standardissa määritelty laskentamenetelmä. Suojauslaskennan tarkoituksena on eliminoida suojattavan kohteen arvonmuutoksista johtuvat tulosvaikutukset sekä tulosvaikutusten allokointi samalle ajanjaksolle suojaavan instrumentin tulosvaikutuksen kanssa. Suojauslaskentamalleja on kolme käyvän arvon suojaus, rahavirran suojaus ja ulkomaiseen tytäryhtiöön tehdyn nettosijoituksen suojaus.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista tutkimustapaa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, käyttävätkö yritykset suojauslaskentaa ja onko joku suojausmalleista sellainen, että yritykset käyttävät sitä muita laskentamalleja enemmän. Tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään tutkimukseen liittyviä, Suomessa sovellettavia IAS ja IFRS standardeja. Tutkimus toteutettiin syksyllä 2014 vertaamalla valittujen yritysten tilinpäätöstietoja vuosilta 2012–2013. Tutkimusmateriaalina käytettiin valittujen yritysten vahvistettuja tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia sekä tilinpäätösasiakirjoja vuodelta 2013, joihin tutkimustulokset perustuvat.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että suojauslaskentamalleista käytetyin on rahavirran suojaus, jota sovelsivat kaikki tutkimuksessa mukana olleet yritykset. Käyvän arvon suojausta sovelsi yksi yritys ja ulkomaiseen tytäryhtiöön tehdyn nettosijoituksen suojausta ei ollut yhdelläkään yrityksistä tilikauden 2013 päättyessä. Yritykset kyllä käyttävät valuuttatermiinejä, valuuttavaihtosopimuksia ja koronvaihtosopimuksia suojaavassa tarkoituksessa, mutta soveltavat niihin vain vähän suojauslaskentaa.</p>	
<p>Asiasanat IFRS-standardit, kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö, tilinpäätös, arvopaperimarkkinat</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet.....	1
1.2	Tutkimuksen rajaus, rakenne ja käytetyt menetelmät.....	1
1.3	IAS 39 standardin muutoksen tila.....	3
2	IAS 39 mukainen suojauslaskenta.....	4
2.1	IFRS-normisto	4
2.2	Suojauslaskennan määritelmä	5
2.3	Suojauslaskennan soveltamisen edellytykset.....	6
2.4	Suojausinstrumentit IAS 39 mukaan	7
2.5	Suojauskohteita suojauslaskennan näkökulmasta	9
2.6	Suojauksen tehokkuuden arviointi ja mittaaminen	11
2.7	Suojaustilanteet.....	12
2.7.1	Käyvän arvon suojaus	12
2.7.2	Rahavirran suojaus	14
2.7.3	Itsenäiseen ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojaus.....	16
2.8	Suojauslaskennan lopettaminen.....	16
2.9	Suojausinstrumentin myynti tai erääntyminen.....	17
3	Rahoitusinstrumentit ja tilinpäätöksessä esitettävät tiedot	18
3.1	Ydininstrumentit ja johdannaiset	18
3.2	Futuuri, termiini ja swap.....	19
3.3	Optiot.....	20
3.4	Rahoitusinstrumenttien luokittelu.....	20
3.5	Oman pääoman ehtoinen instrumentti ja rahoitusvelka.....	21
3.6	Lunastusvelvoitteinen instrumentti.....	22
3.7	Yhdistelmäinstrumentit	23
3.8	Rahoitusvarojen ja -velkojen netottaminen	24
3.9	Korot, osingot, voitot ja tappiot tilinpäätöksessä	25
3.10	Rahoitusinstrumenttien esittäminen tilinpäätöksessä	26
3.10.1	Taseessa esitettävät tiedot rahoitusinstrumenteista.....	27
3.10.2	Tuloslaskelmassa esitettävät tiedot rahoitusinstrumenteista.....	29

3.10.3	Suojauslaskennasta esitettävät tiedot.....	29
3.10.4	Käyvistä arvoista annettava tieto.....	30
4	Valittujen yritysten tilinpäätöstietoja.....	32
4.1	Rapala VMC Oyj	33
4.1.1	Rahoitusvarojen luokittelu Rapala VMC Oyj	33
4.1.2	Rahoitusvelkojen luokittelu.....	35
4.1.3	Johdannaiset ja suojauslaskenta	35
4.1.4	Rahoituserien kirjaaminen taseeseen ja taseesta pois.....	38
4.2	Tulikivi Oyj tilinpäätöstietoja.....	38
4.2.1	Rahoitusvarojen luokittelu Tulikivi Oyj	40
4.2.2	Rahoitusvelkojen luokittelu Tulikivi Oyj.....	41
4.2.3	Johdannaissopimukset ja suojauslaskenta Tulikivi Oyj	41
4.3	Takoma Oyj tilinpäätöstiedot	43
4.3.1	Rahoitusvarojen luokittelu Takoma Oyj	44
4.3.2	Rahoitusvelkojen luokittelu Takoma Oyj.....	45
4.3.3	Johdannaissopimukset ja suojauslaskenta Takoma Oyj	45
4.4	Orion Oyj:n tilinpäätösasiakirjojen tietoja	47
4.4.1	Orion Oyj rahoitusvarojen luokittelu	49
4.4.2	Orion Oyj rahoitusvelkojen luokittelu.....	50
4.4.3	Orion Oyj johdannaisinstrumentit ja suojauslaskenta	50
5	Yhteenvedo	53
5.1	Johtopäätökset	53
5.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	54
5.3	Jatkotutkimusaiheita.....	56
5.4	Oma oppiminen	56
Lähteet	.....	57
Liitteet	.....	60
	Rahoitusvelka	60
	Rahoitusvara.....	61
	Optio ja option perus- ja aika-arvo	63
	Sisäisen korkokannan menetelmä	63
	Kovenantti.....	64

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheenvalintaan vaikutti merkittävästi aiheen ajankohtaisuus. IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen -standardia on moitittu monimutkaiseksi ja hankalaksi käyttää ja se on tarkoitus korvata IFRS 9 Rahoitusinstrumentit -standardilla. Uutta standardia tullaan soveltamaan vuonna 2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. Aihe täyttää myös hyvän aiheen kriteerit, koska se liittyy syventävien opintojeni aihealueeseen. Mielenkiintoni aihetta kohtaan lisää se, että tulevaisuudessa yhä useamman yrityksen oletetaan siirtyvän IFRS raportointiin, ja tämän myötä myös henkilöiltä, jotka työskentelevät taloushallinnon tehtävissä, todennäköisesti tullaan edellyttämään kasvavassa määrin myös IFRS osaamista.

IAS 39 -standardin korvaamisen lähtökohtana on ollut yritysten välisen vertailtavuuden parantaminen. Lisäksi standardiuudistuksella halutaan tarjota sijoittajille ja muille tilinpäätösten käyttäjille yksityiskohtaisempaa tietoa yritysten taloudellisesta tilanteesta sekä riskienhallintastrategioista. IAS 39-standardi määrittelee lukuisia käsitteitä, tässä tutkimuksessa esiintyvät käsitteet on selitetty liitetiedossa 1.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää käyttävätkö yritykset suojauslaskentaa ja mitä suojauslaskentamalleja yrityksissä on käytössä. Lisäksi tavoitteena on selvittää mitä suojauslaskennan soveltaminen edellyttää yrityksiltä ja mitä rahoitusinstrumentteja voidaan käyttää suojausinstrumentteina. Tutkimusongelma oli jo aihetta valitessa tiedossa. Hahuttiin tutkia, miten paljon ja mitä suojauslaskentamalleja Suomalaiset pörssinoteeratut yritykset käyttävät. Tutkimusongelman ratkaisemiseksi selvitetään ensin mitä suojauslaskennalla tarkoitetaan ja mitä rahoitusinstrumentteja voidaan käyttää suojausinstrumentteina.

1.2 Tutkimuksen rajaus, rakenne ja käytetyt menetelmät

Tutkimus suoritetaan laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Yksinkertaisimmillaan laadullinen tai kvalitatiivinen tutkimus ymmärretään analyysin ja aineiston muodon kuvaukseksi. Laadullisella aineistolla puolestaan tarkoitetaan karkeimmillaan aineistoa,

joka on pelkästään tekstiä, ja se on voinut syntyä tutkijasta riippuen tai riippumatta. Laadullisessa tutkimuksessa on usein kyse myös varsin pienestä määrästä tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Tällaisessa harkinnanvaraisessa otannassa on kysymys tutkijan kyvystä rakentaa vahvat teoreettiset perustukset tutkimukselleen, jotka puolestaan ohjaavat aineiston hankintaa. Harkinnanvaraisen otannan sijasta voidaan puhua myös harkinnanvaraisesta näytteestä. (Eskola & Suoranta 2008, 15–18.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on eri tavalla keskeinen kuin tilastollisessa tutkimuksessa, sillä tutkijalla on toiminnassaan määrätynlaista vapautta, joka antaa mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa tutkijalta edellytetään tutkimuksellista mielikuvitusta, esimerkiksi menetelmällisten tai kirjoitustapaa koskevien ratkaisujen suhteen. (Eskola & Suoranta 2008, 20.)

Tutkimusaineistona käytetään valittujen yritysten vahvistettuja tilinpäätöstietoja, toimintakertomuksia sekä tilinpäätösasiakirjoja vuodelta 2013 ja verrataan niitä yritysten edellisten vuosien vastaaviin tietoihin. Tutkimusaineistona käytetään valittujen yritysten konsernitilinpäätöksiä, jotka on laadittu IFRS raportointiperiaatteiden mukaisesti, emoyhtiöiden tilinpäätöksiä, jotka on laadittu FAS:n raportointiperiaatteiden mukaisesti, ei tässä tutkimuksessa käytetä. Tutkimukseen valitaan yrityksiä satunnaisesti siten, että mukaan valituilla yrityksillä on liiketoimintaa ulkomailla sekä tytäryrityksiä Suomen ulkopuolella, jotta kaikki kolme suojauslaskentamallia, käyvän arvon suojaus, rahavirran suojaus ja ulkomaiseen tytäryritykseen tehdyn nettosijoituksen suojaus ovat tasapuolisesti edustettuina. Valitut yritykset ovat Rapala VMC Oyj, Tulikivi Oyj, Takoma Oyj ja Orion Oyj. Yritysten valinnassa on otettu huomioon muun muassa yritysten koko, yritysten markkina-alueet ja yritysten toiminnan luonne.

Tutkimus on rajattu koskemaan vain suojauslaskentaa ja siinä käytettäviä rahoitusinstrumentteja. Tutkimus kohdistuu neljään satunnaisesti valittuun Helsingin pörssissä noteerattuun suomalaiseen yritykseen. Tutkimuksessa ei käsitellä siirtymävaiheen sisältämiä helpotuksia yritysten raportointiin. Tutkimuksessa keskitytään ratkaisemaan se, käyttävätkö yritykset suojauslaskentaa.

1.3 IAS 39 standardin muutoksen tila

1973 perustettiin International Accounting Standards Committee (IASC) ja vuonna 2001 toteutettiin laaja organisaatiouudistus, jonka jälkeen organisaatiosta on käytetty lyhennystä IASB (International Accounting Standards Board). Puitteet IASB:n työlle luo säätiömuotoinen IFRS Foundation, jonka tavoitteena on kehittää tilinpäätössääntelyä ja edistää sen käyttöä. IASB hyväksyy IFRS-standardit ja niiden muutokset sekä standardeihin annettavat tulkinnat (IFRIC). (Haaramo 2012, 30.)

IAS 39 standardia on pidetty monimutkaisena ja vaikeana ymmärtää. IASB aloitti standardin uudistamisen 2005 ja tavoitteena oli kehittää ja yksinkertaistaa rahoitusinstrumentteja koskevia standardeja. Standardin kehitystyö jaettiin kolmeen osaan, ja myöhemmin ensimmäinen vaihe jaettiin vielä kahteen osaan. Ensimmäinen vaihe piti sisällään rahoitusvaroja koskevat säännökset ja se julkaistiin marraskuussa 2009. Rahoitusvelkoja koskeva säännöstö puolestaan julkaistiin lokakuussa 2010. Toinen vaihe koski rahoitusvarojen arvonalentumisia ja IASB on esitellyt uuden niin sanotun liiketoimintamallin, jonka mukaan yrityksen tulee ottaa huomioon yhteisön liiketoimintamalli ja rahoitusvaroihin liittyvään sopimukseen perustuvien rahavirtojen luonne. Uudistuksen kolmas vaihe koski suojauslaskentaa. Suojauslaskentaa koskevasta tehokkuuden testauksen prosentteina tapahtuvasta (80–125 %) mittauksesta ollaan luopumassa. Jatkossa suojauslaskentaa soveltavan yrityksen on kyettävä osoittamaan, että suojausinstrumentin ja suojauskohteen välillä on riippuvuussuhde, joka on taloudellinen. Toisin sanoen lähtökohtana on yhdistää suojauslaskenta paremmin riskienhallintaan ja suojauksen tehottomuuden minimointi. Muutosten tuloksena tilinpäätöksen käyttäjille tarjotaan tietoa yrityksen riskienhallinnasta ja suojauslaskennan vaikutuksesta tilinpäätökseen. IASB:n mukaan uutta standardia tullaan soveltamaan 2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. Suomessa IFRS 9 standardia ei kuitenkaan oteta käyttöön ennen EU:n hyväksyntää. (IFRS Foundation 2014.)

2 IAS 39 mukainen suojauslaskenta

1.1.2001 tuli voimaan IAS 39 Rahoitusinstrumentit: Kirjaaminen ja arvostaminen – standardi. Tämä tarkoitti kattavan ja yhdenmukaisen säännösten luomista sekä suojauslaskennalle, että siitä tilinpäätöksessä esitettävälle tiedolle. 2003 IASB (International Accounting Standards Board) hyväksyi uudistetun IAS 39-standardin, joka tuli voimaan 1.1.2005. Suojauslaskentasäännöstöä on myöhemmin täydennetty ja täsmennetty muissa IAS 39:n muutoksissa. Ilman suojauslaskentaa suojattava erä sekä suojaava instrumentti merkitään kirjanpitoon erikseen siten, että niiden välillä vallitsevaa suhdetta ei oteta huomioon, tästä syystä suojauslaskentaa koskevan säännösten luomiselle oli selkeä tarve. Suojauslaskentaa koskevat säännöt ja dokumentaatiovaateet ovat yksityiskohtaisia ja tiukkoja. Tulosheilahteluiden välttämiseksi yhteisöjen on kuitenkin usein kannattavaa noudattaa suojauslaskentaa, varsinkin silloin kun markkinaliikkeet ovat huomattavia. IAS 39 voimaantulon jälkeen suojauslaskennan käyttö on lisääntynyt, kehitystä on vauhdittanut voimakkaat markkinahäiriöt sekä rahoitusmarkkinoilla vallitseva voimakas volatilitiiteetti. (Anttila ym. 2009, 243–244.)

2.1 IFRS-normisto

IFRS-normisto on kolme osaa sisältävä tilinpäätösinformaatiota sääntelevä säännöstö. Ensimmäinen osa sisältää tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet (framework), toisen osan sisältö koostuu kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista (IFRS, International Financial Reporting Standards, aiemmin IAS, International Accounting Standards) ja kolmas osa pitää sisällään tulkintaohjeet (IFRIC, IFRS Interpretation Committee, aiemmin Standing Interpretations Committee, SIC). (Haaramo 2012, 32.)

Suomessa noteeratut yritykset ovat laatineet IFRS-tilinpäätöksiä vuodesta 2005, jolloin IAS-asetuksen mukaisesti IFRS-tilinpäätösten laatiminen tuli EU:n alueella noteeratuille yrityksille pakolliseksi. Suomessa IAS-asetus tuotiin kirjanpitolakiin ”ei estettä, ei pakkoa” periaatteella, mikä mahdollistaa myös noteeraamattomien yritysten IFRS-raportointiin siirtymisen. Siirtyminen suomalaisesta kirjanpitoikäytännöstä IFRS-raportointiin edellyttää standardeihin perehtymistä, koska IFRS-standardit pitävät sisäl-

lään lukuisia yksityiskohtaisia vaatimuksia. Ominaista IFRS-raportoinnille on ollut useat standardien muutokset sekä uudet standardit ja tulkinnat, muutosten odotetaan myös jatkuvan tulevina vuosina. (Haaramo 2012, 21.)

Haaramon (Haaramo 2012, 33.) mukaan IFRS-normiston käyttöönotosta aiheutuu muutoksia Suomessa totuttuun tapaan ajatella sekä teknisiin laskentaratkaisuihin. IFRS:n ensisijaisena lähtökohtana on sijoittajan näkökulma, suomalainen normisto puolestaan perustuu perinteisesti velkojien suojaan. Tästä syystä IFRS korostaa taseen merkitystä tuloslaskelmaan verrattuna. Lisäksi arvostusmenetelmissä markkinaperusteisuus korvaa hankintamenoajattelun, erityisesti rahoitusinstrumenttien osalta. Suomen kirjanpito- ja tilinpäätösnormistoa yksityiskohtaisempaan IFRS sisältää nykyään vain poikkeuksellisesti valinnaisuuksia.

2.2 Suojauslaskennan määritelmä

Suojauslaskenta (hedge accounting) tarkoittaa laskentamenetelmää, jonka tavoitteena on saattaa sopusointuun tulosvaikutukset, jotka johtuvat suojattavasta erästä ja suojaavasta instrumentista. Suojauslaskennan pääasiallisena tarkoituksena on eliminoida suojattavan kohteen arvonmuutoksista johtuvat tulosvaikutukset ja tulosvaikutusten allokointi ajanjaksolle, joka on yhteneväinen suojaavan instrumentin tulosvaikutuksen kanssa. Suojauslaskennassa siis otetaan tasapuolisesti huomioon toisensa kumoavat vaikutukset tappioon tai voittoon. IAS 39:n mukaan suojauslaskentamalleja on kolme. Nämä ovat käyvän arvon suojaus, rahavirtojen suojaus ja ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojaus. (Anttila ym. 2009, 244.)

Suojauslaskentaa sovelletaan tilanteisiin, joissa yrityksen päämääränä on suojautua sellaisten omaisuus- ja velkaerien sekä toivottujen tulevien rahavirtojen määrässä tai arvossa tapahtuvilta muutoksilta, joita rahoitusriskit aiheuttavat. Tällaisia muutoksia aiheuttavat esimerkiksi markkinoilla tapahtuvat valuutan vaihtosuhteen tai korkotason muutokset, joihin yritykset eivät itse voi vaikuttaa. Suojauslaskennan päämääränä on siis suojautua yrityksen kirjanpidon perusteella laskettavan tuloksen heilahtelua vastaan. IAS 39 mukaisen suojauslaskennan edellytykset määritellään tarkasti ja sen määräysten soveltamisesta päättää kirjanpitovelvollinen. Suojauslaskennan määräysten soveltami-

nen on siis vapaaehtoista. Yritykset voivat suojautua rahoitusriskeiltä myös täyttämättä IAS 39:n mukaisia edellytyksiä, mutta silloin suojausinstrumentteina käytettyjen johdannaisten jaksottamista ja arvostamista käsitellään kirjanpidossa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja koskevien määräysten mukaisesti. Toisin sanoen johdannaisten käyvän arvon muutokset tulee kirjata tulosvaikutteisesti. (Haaramo 2012, 339–340.)

Silloin kun yrityksessä sovelletaan suojauslaskentaa, kirjataan samanaikaisesti sekä suojausinstrumentin että siihen liittyvän suojattavan kohteen käypien arvojen muutokset, jotka mitätöivät toistensa vaikutukset. Suojauslaskennan etuna pidetään tuloksen vaihtelun vähenemistä, haittana puolestaan pidetään dokumentaatiosta sekä suojauksen tehokkuuden mittaamisesta ja seurannasta aiheutuvia kustannuksia. Suojauslaskennan perusosia ovat primaarinen suojauskohde ja sekundaarinen suojausinstrumentti. (Haaramo 2012, 340.)

2.3 Suojauslaskennan soveltamisen edellytykset

Suojauslaskenta eroaa IFRS-standardien yleisistä periaatteista ja tästä johtuen sitä voidaan soveltaa vain silloin, kun suojauslaskennalle määrätyt edellytykset täyttyvät. Suojausta aloitettaessa yhteisöllä tulee olla suojaussuhteesta laadittu asianmukainen määrittäminen sekä dokumentaatio riskienhallinnan päämäärästä ja suojausstrategiasta. Dokumentaatioon tulee sisältää seuraavat asiat (Anttila ym. 2009, 245.):

- yksilöidyt tiedot suojausinstrumentista sekä suojattavasta erästä tai liiketapahtumasta
- suojattavan riskin luonne
- suojauksen tehokkuuden mittaus- ja arviointitapa.

Muita suojauslaskennan soveltamisen edellytyksiä ovat (Anttila ym. 2009, 245.):

- Yksilöidyn riskin täytyy vaikuttaa tulokseen ja siltä tulee voida suojautua.
- Kun suojataan ennakoituja rahavirtoja, suojattavan ennakoidun liiketoimen pitää olla hyvin todennäköinen, kyseisen liiketoimen tulee myös asettaa yhteisö alttiiksi raha-

virtojen vaihtelulle, joka puolestaan voi vaikuttaa yhteisön tilinpäätöksen osoittamaan tappioon tai voittoon.

- Yhteisön ryhtyessä suojaukseen, suojaussuhteen edellytetään olevan huomattavan tehokas. Lisäksi suojauksen tehokkuus tulee olla luotettavasti mitattavissa.
- Suojausta tulee myös arvioida jatkuvasti, minimissään vuosi- ja välitilinpäätöksen yhteydessä, ja suojaus tulee todeta tehokkaaksi koko suojaussuhteen ajan.

Edellä on lueteltu ehtoja suojauslaskennan käyttämiselle. Suojauslaskennan soveltamiselle on lisäksi olemassa myös seuraavat rajoitukset (Anttila ym. 2009, 245.):

- Suojausinstrumenteiksi käyvät vain ulkoisen vastapuolen kanssa solmitut johdannais sopimukset.
- Kyseinen johdannaisinstrumentti on määritettävä suojaavaksi instrumentiksi kokonaan yhteen tai useampaan suojaussuhteeseen. On kuitenkin mahdollista määrittää suojausinstrumentiksi vain tietty osa suojausinstrumentista.
- Kyseinen johdannaisinstrumentti on osoitettava määrättyä riskiä suojaavaksi koko juoksuajakseen.
- Niin sanottujen eräpäivään asti pidettävien sijoitusten korkoriskiltä ei voida suojautua, koska näiden sijoitusten osalta muutoksilla, jotka tapahtuvat markkinakoroissa ei ole tulosvaikutusta. Tällainen sijoitus voi kuitenkin olla suojauskohteena luotto- tai valuuttakurssiriskiltä suojauduttaessa.
- Jos suojauksen kohteeksi määritellään muu kuin monetäärinen erä, voidaan suojattavaksi riskiksi määritellä vain valuuttakurssiriski tai riski kokonaisuudessaan.

IAS 21 Valuuttakurssien muutosten vaikutukset -standardissa on määritelty monetäärinen erä. Standardin mukaan monetäärisiä eriä rahan lisäksi ovat sellaiset varat ja velat, jotka joko saadaan tai maksetaan kiinteään tai määriteltävissä olevaan määrään rahayksikköjä. (Anttila ym. 2009, 246.)

2.4 Suojausinstrumentit IAS 39 mukaan

Suojauslaskentaan kelpaavia suojausinstrumentteja IAS 39:n mukaan ovat suojaukseen tarkoitettut johdannaiset sekä tietyin edellytyksin muut rahoitusvaroihin ja -velkoihin

kuuluvat erät. Perusajatuksena on, että suojausinstrumentin käyvän arvon tai rahavirran muutokset kumoavat muutokset, jotka tapahtuvat suojauskohteeksi määritetyn kohteen käyvässä arvossa tai rahavirrassa. Se, että suojausinstrumentit on rajattu johdannaisiin, johtuu siitä, että omaisuus- ja velkaerien arvojen muutosten rakenne on erilainen kuin johdannaisten. IAS 39:n mukaan johdannaiset arvostetaan käypään arvoon, mutta muut rahoitusvelkoihin tai -varoihin kuuluvat erät voidaan arvostaa myös hankintamenoon. Noteeraamattomia, oman pääoman ehtoisia instrumentteja, joiden käypää arvoa ei voida määrittää, ei voida myöskään arvostaa käypään arvoon. Sellaiset johdannaiset, joiden käypää arvoa ei voida määrittää, eivät sovellu suojausinstrumenteiksi. (Haaramo 2012, 342–343.)

Sellaisia erä, jotka kuuluvat rahoitusvaroihin tai -velkoihin, mutta eivät ole johdannaisia voidaan käyttää suojausinstrumentteina vain valuuttakurssien muutoksilta suojauduttaessa. Toisin sanoen myös erä, joiden käypää arvoa ei pystytä arvioimaan varmasti, voidaan käyttää suojausinstrumentteina valuuttariskiltä suojauduttaessa. Edellytyksenä tällöin on, että kyseiset erät ovat ulkomaanvaluutan määräisiä ja ne on suunnattu valuuttariskiltä suojautumiseen, lisäksi kyseisten erien valuuttakomponentin tulee olla luotettavasti mitattavissa. Suojausinstrumentteina eivät voi milloinkaan olla yrityksen oman pääoman ehtoiset arvopaperit, kuten omat osakkeet. Suojausinstrumentin käyvässä arvossa tapahtuneet muutokset tulee kohdistaa aina kokonaisuudessaan kyseisen suojauskohteen käyvän arvon muutokseen. Poikkeuksen edelliseen mahdollistaa IAS 39.74 kahdessa tapauksessa (Haaramo 2012, 343.):

- option perusarvon perusteella (tällöin option aika-arvo jää ulkopuolelle)
- terminin spot-hinnan perusteella (tällöin korkotekijä jää ulkopuolelle).

Mikäli yritys suojautuu optiolla, se ei saa olettaa, että suojauskohteeseen sisältyy kyseisen option aika-arvon mukaista käyvän arvon muutosta, koska tällöin suojauksen kohteena oleva riski on yksisuuntainen. Tämänkaltaisessa tilanteessa suojauskohteen käyvän arvon muutokset, jotka syntyvät esimerkiksi määrätyn valuutan hinnan tai korkotas-son ylä- tai alapuolella, ovat kohteena suojaukselle. (Haaramo 2012, 343.)

Yleisimmin käytettyjä suojausinstrumentteja ovat siis johdannaiset. Asetettuja optioita ei yleensä hyväksytä suojausinstrumenteiksi niiden riskiä lisäävän vaikutuksen vuoksi. Haaramon (Haaramo 2012, 344.) mukaan asetettu optio voi olla suojausinstrumentti vain silloin, kun se yksiselitteisesti kohdistetaan kumoamaan ostetun option vaikutusta tai kun se on kytketty toiseen rahoitusinstrumenttiin. Anttilan ym. (Anttila ym. 2009, 246.) mukaan ostettuja ja asetettuja optioita voidaan myös yhdistää suojausstrategiaksi ja määrittää suojausinstrumenteiksi, jos kyseinen yhdistelmä on nettomääräisesti ostettu optio tai se on nollakustanteinen ostettu optio. Lisäksi yhdistelmän tulee täyttää kaikki muut suojauslaskennan ehdot. Silloin kun kysymyksessä on konserni, johdannaissopimukset ovat IAS 39:n mukaan hyväksytyjä suojausinstrumentteja vain silloin, kun ne tehdään konsernin ulkopuolisen tahon kanssa. Yleisenä sääntönä on, että johdannaissinstrumentti on määritettävä kokonaisuudessaan suojausinstrumentiksi koko jäljellä olevalle juoksuajalleen. On kuitenkin mahdollista määrittää johdannaisten nimellismäärästä vain osa suojaavaksi.

Poikkeuksen edelliseen muodostavat sellaiset optiot, joiden aika-arvo voidaan jättää suojaussuhteen ulkopuolelle. Tällaisten optioiden, joiden aika-arvo jätetään suojaussuhteen ulkopuolelle, johdannaisten osalta osatekijöissä tapahtuneet arvonmuutokset on kirjattava tulosvaikutteisesti. Rahoitusvarat ja rahoitusvelat, jotka eivät perustu johdannaissopimuksiin, ovat hyväksytyjä suojausinstrumentteja vain siinä tapauksessa, että suojaus kohdistetaan valuuttakurssiriskiin. Yhteisön omia osakkeita ei myöskään luokitella rahoitusvaroihin tai -velkoihin kuuluviksi, ja tästä syystä niitä ei voida osoittaa suojausinstrumenteiksi. Suojausinstrumenteiksi eivät myöskään sovellu sellaiset rahoitusvarat ja -velat, joiden käypää arvoa ei pystytä luotettavalla tavalla määrittämään. (Anttila ym. 2009, 246.)

2.5 Suojauskohteita suojauslaskennan näkökulmasta

Suojattavaan kohteeseen liittyvä riski tulee tunnistaa sekä määrittää luotettavasti koko suojausjakson ajan, tämä edellyttää kyseisten riskien tunnistamista. Esimerkiksi rahoitusriskeihin kuuluvat korko- ja valuuttariskit voidaan yleensä tunnistaa ja määrittää luotettavasti. Hyödykkeisiin liittyviä hinta- ja luottoriskejä pidetään myös suojattavissa ole-

vina riskeinä. Muun muassa seuraavat voivat olla suojauskohteita (Anttila ym. 2009, 246–247.):

- *yksittäinen, kirjanpitoon merkitty omaisuus- tai velkaerä*

Näitä voivat olla rahoitusvelkoihin tai -varoihin kuulumattomat erät esimerkiksi aineellinen tai aineeton omaisuuserä sekä rahoituserät, joita voi syntyä esimerkiksi ennakoidusta liiketoimesta. Jos suojauskohde ei kuulu rahoitusvaroihin tai -velkoihin, suojauskohteeksi voidaan määrittää vain riski kokonaisuudessaan tai valuuttariski, koska muihin kuin valuuttariskiin kuuluvia käyvän arvon muutoksia on hankala määrittää tai yksilöidä.

- *kiinteäehtoinen sitoumus, jota ei ole merkitty kirjanpitoon*

Tällä tarkoitetaan sitoumusta vaihtaa määrätty määrä resursseja määrättyyn hintaan määrättyinä päivinä, tulevaisuudessa. Esimerkiksi tuleva myynti joka perustuu sopimukseen, mutta sitä ei ole laskutettu, siksi se ei myöskään näy vielä myyntisaamisena kirjanpidossa.

- *ennakoitu liiketoimi, joka on hyvin todennäköinen*

Tässä tarkoitetaan liiketointa, johon ei ole sitouduttu, mutta sen toteutumisen odotetaan olevan todennäköistä. Toisin sanoen kyseinen liiketoimi ei anna tässä vaiheessa yhteisölle oikeutta tulevaisuuden tuottoihin, toisaalta se ei myöskään vielä velvoita yhteisöä uhrauksiin tulevaisuudessa.

- *suojattavan erän osa*

Näitä voivat olla esimerkiksi 50 % käyvästä arvosta tai 80 % rahavirroista.

- *nettosijoitus, joka on tehty ulkomaiseen yksikköön*

Tässä on kyseessä valuuttakurssiriskiltä suojautuminen, tilanteen aiheuttaa se, että tytäryrityksen toimintavaluutta on eri kuin emoyrityksen. Toisin sanoen kyseessä on translaatoriski. Näistä eri toimintavaluutoista aiheutuvat muuntoerot tulee kirjata muihin laajan tuloksen eriin, eli oman pääoman muuntoeroihin.

- *portfolion korkoriski*

Portfolioita voivat olla esimerkiksi valuuttamääräiset myyntisaamiset, näitä eriä suojahtaessa pitää ryhmään kuuluvien erien riskiominaisuuksien olla samankaltaiset suojahtavan riskin suhteen. Eli yksittäisen erän käyvän arvon muutosten on arvioitu olevan suhteessa koko suojahtavan ryhmän arvon muutosten kanssa.

2.6 Suojauksen tehokkuuden arviointi ja mittaaminen

Kun yhteisö ryhtyy suojaukseen, sen on määriteltävä perusteet suojauslaskennan soveltamiselle. Tällaisessa tilanteessa odotetaan, että suojaussuhde on tehokas, lisäksi suojauksen tehokkuus tulee olla mitattavissa luotettavalla tavalla. Toisin sanoen suojausinstrumentin käyvän arvon muutoksen odotetaan kumoavan suojattavan erän käyvän arvon muutokset lähestulkoon kokonaan. Yhteisön tulee jokaisen raportointikauden viimeisenä päivänä määrittää perusteet suojauslaskennan jatkamiselle, tästä syystä suojauksia tulee arvioida keskeytyksettä. Niin sanotussa keskeytyksemättömässä arvioinnissa katsotaan, että suojaussuhde on tehokas silloin, kun suojausinstrumentin käyvän arvon muutos kattaa 80–125 prosenttisesti suojattavan erän käyvän arvon tai rahavirtojen muutokset. (Anttila ym. 2009, 248.)

Esimerkiksi, jos yhteisön käyttämän suojausinstrumentin käyvän arvon muutos on 1 200 euroa negatiivinen ja vastaavasti suojattavan erän käyvän arvon muutos on 1 000 euroa positiivinen, voidaan kumoamista mitata suhdeluvulla $1\,200/1\,000$, tällöin tulokseksi saadaan 120 prosenttia. Suhdeluvut voidaan laskea myös toisinpäin $1\,000/1\,200$, nyt tulokseksi saadaan 83 prosenttia. Esimerkin mukaisessa tilanteessa yhteisö voi päätellä, että suojaus on tehokas. (Anttila ym. 2009, 249.)

IASB:n tavoitteena oli julkaista suojauslaskentaa koskeva säännöstö osana IFRS 9 standardia. Yleistä suojauslaskentamallia koskeva, vuoden 2011 standardiluonnosta tarkentava tarkistusluonnos (review draft) julkistettiin syyskuussa 2012. Sen tehtävänä on tarkentaa määrättyjä osa-alueita ennen lopullisen suojauslaskentaa koskevan IFRS 9 -standardin osan julkaisemista. Tarkistusluonnoksessa tehokkuustestausten käytännön toteutustapaa ei määritetä ja siksi edellä mainitusta tehokkuuden määrällisestä (80–125 %) määrästä tullaan luopumaan. Todennäköistä on, että se korvataan vaatimuksella, jonka mukaan yrityksen joka soveltaa suojauslaskentaa, on kyettävä osoittamaan, että suojausinstrumentin ja suojauskohteen välillä on taloudellinen riippuvuussuhde. Lisäksi määritetyn suojaussuhteen tulee vastata todellista suojaussuhdetta. Toisin sanoen tulevaisuudessa tehokkuusarvioinnin tavoitteena tulee olemaan sellaisten tilanteiden tunnistaminen, joissa nämä edellä mainitut vaatimukset eivät täyty. (Pyykkönen & Juntunen 2012, 21–22.)

IAS 39:n mukaan yritys voi lopettaa suojauslaskennan vapaaehtoisesti milloin vain. Tarkistusluonnoksen (review draft) mukaan vapaaehtoinen suojauslaskennan lopettaminen ei ole mahdollista, jos suojauslaskennan edellytykset täyttyvät ja suojaus on yrityksen riskienhallintastrategian mukaista. Sellaisissa tilanteissa, joissa suojaussuhde ei täytä enää suojauslaskennan ehtoja, yrityksen on tulevaisuudessa arvioitava sitä, onko suojaussuhdetta koskeva riskienhallinnan tavoite edelleen muuttumaton ja täyttyvätkö suojauslaskennan soveltamisen edellytykset huomioon ottaen suojaussuhteen tasapainottaminen. Edellä mainituin perustein yrityksen on joko tasapainotettava suojaussuhde niin, että se on yrityksen riskienhallintaperiaatteiden mukainen tai vaihtoehtoisesti lopetettava suojauslaskenta. Tarkistusluonnoksessa esitetään muutoksia myös liitetietovaatimuksiin, jotka koskevat suojauslaskentaa. Pyrkimyksenä on esitettävien liitetietojen monipuolistaminen siten, että ne tarjoaisivat kattavamman kuvan paitsi yrityksen riskienhallinnasta myös siitä, miten yritys niiden avulla hallitsee riskejä. (Pyykkönen & Juntunen 2012, 23.)

2.7 Suojaustilanteet

IAS 39 mukaan suojaustilanteet jaetaan kolmeen ryhmään, käyvän arvon suojaukseen, rahavirransuojaukseen ja IAS 21:ssä määriteltyyn ulkomaiseen tytäryksikköön tehdyn nettosijoituksen suojaukseen. Suojaussuhteen ryhmän luokittelu vaikuttaa siihen, miten suojausta kirjanpidollisesti käsitellään. Suojaustilanteen luokittelu tapahtuu suojattavan kohteen perusteella. Suojauslaskentaa voidaan soveltaa vain edellä mainituissa tilanteissa. Siitä syystä, että suojaamaton rahoitusriski saattaa vaikuttaa yrityksen kirjanpidolliseen tulokseen, on suojauslaskennan tavoite muuttava esitettävää kirjanpidollista tulosta. (Haaramo 2012, 344.)

2.7.1 Käyvän arvon suojaus

Kun suojauskohteena on taseeseen merkityn velan tai omaisuuserän tai näiden yksilöidyn osan käypä arvo, kyseessä on käyvän arvon suojaus. Käypään arvoon ja siinä tapahtuviin muutoksiin vaikuttaa siis riski, joka voidaan yksilöidä, esimerkiksi korko- tai markkinariski, eli hintariski, jotka vaikuttavat kyseisen erän käypään arvoon. Suojattavasta riskistä aiheutuvilla käyvän arvon muutoksilla korjataan suojauskohteen arvoa ja

tapahtunut muutos aiheuttaa tulosvaikutteisen kirjauksen. Myös suojausinstrumentin käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti, näin voidaan pienentää rahoitusriskin vaikutusta tulokseen. Esimerkiksi jos yrityksellä on taseessa kiinteäkorkoista velkaa, yritys voi suojautua koronnousua vastaan koronvaihtosopimuksella. Suojattavasta riskistä johtuvilla käyvän arvon muutoksilla oikaistaan suojauskohteen arvoa, ja tämä muutos kirjataan tulosvaikutteisesti. (Haaramo 2012, 346.)

Silloin kun kyseessä ovat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat sekä niihin kohdistetut suojausinstrumentit, on niiden kirjanpidollinen käsittely samanlainen huolimatta siitä, onko kysymyksessä tehoton tai tehokas suojaus. Suojauksen tehoton osa, eli suojaamatta jäänyt käyvän arvon muutos, vaikuttaa suoraan kyseisen tilikauden tulokseen. Poikkeuksen edelliseen muodostavat myytävissä olevat rahoitusvarat. Niiden käyvän arvon muutokset tulee kirjata laajan tuloslaskelman, muihin laajan tuloksen eriin. Kun myytävissä olevia rahavaroja suojataan, käyvän arvon muutokset tulee kirjata tulosvaikutteisesti. Myös silloin kun eräpäivään asti pidettäviä sijoituksia suojataan, muilta kuin korkoriskiltä, kyseisen suojauksen seurauksena suojausinstrumentin sekä suojauskohteen valuuttatekijästä aiheutuvat muutokset huomioidaan tulosvaikutteisesti. (Haaramo 2012, 347.)

Mikäli suojauskohteena on jaksotettuun hankintamenoön arvostettu rahoitusinstrumentti, myös suojauksesta aiheutuva korjaus on jaksotettava tulosvaikutteisesti. Kyseisen jaksottaminen voidaan aloittaa heti tai viimeistään silloin, kun kyseessä olevaa suojauskohdetta ei enää korjata muutoksilla, jotka aiheutuvat suojattavan rahoitusriskin aiheuttamista käyvän arvon muutoksista. Edellä mainittu oikaisu perustuu jaksotuksen alkaessa uudestaan laskettuun efektiiviseen korkokantaan. Lisäksi kyseinen oikaisu on aina kirjattava, eräpäivään mennessä, kokonaan tulosvaikutteisesti. (Haaramo 2012, 347.)

Silloin kun suojataan taseen ulkopuolisia kiinteäehtoisia sitoumuksia, kirjataan suojattavasta riskistä koostuva käyvän arvon muutos taseeseen joko velaksi tai omaisuuseräksi. Mikäli yritys on suojannut kiinteäehtoisen sitoumuksen joka aiheutuu omaisuuserästä tai velan ottamisesta, muodostuvan omaisuuserän tai velan hankintamenoa on oikaistava suojatusta riskistä muodostuneilla taseeseen kirjatulla käyvän arvon muutoksilla.

Mikäli yritys on suojautunut vain joiltakin riskeiltä ja suojaussuhde täyttää suojauslaskennan ehdot, on suojauksen kirjanpidollinen käsittely edellä esitetyn mukainen vain suojattujen riskien osalta. Toisin sanoen, jos käyvän arvon muutokset johtuvat muusta kuin suojatun riskiosan heilahtelusta, käsitellään nämä käyvän arvon muutokset siten kuin ne samaan ryhmään kuuluvien varojen osalta normaalisti käsitellään. (Haaramo 2012, 347.)

2.7.2 Rahavirran suojaus

Rahoitusriskit voivat vaikuttaa tulevien rahavirtojen heilahteluun, ja niiltä pyritään suojautumaan rahavirran suojauksella. Rahavirran suojauksia ovat taseeseen merkittyyn velkaan, omaisuuserään tai ennakoituun liiketoimeen liittyvät rahavirtojen suojaukset. Omaisuuserään tai velkaan kytkeytyvästä vaihtelevasta rahavirrasta esimerkkeinä voidaan pitää vaihtuvakorkoisia sijoituksia ja lainoja. Ennakoituja liiketoimia ovat esimerkiksi sitovat liiketoimet, jotka tapahtuvat ulkomaan määräisessä valuutassa. Myöhemmin ennakoitun liiketoimen suojaus saattaa muodostaa yritykselle omaisuus- tai velkaerän. Tällainen omaisuus- tai velkaerä voi luonteeltaan olla rahoitusvaroihin tai velkoihin kuuluva, mutta myös niihin kuulumaton. Syntyneen omaisuus- tai velkaerän luonne vaikuttaa sen myöhempään kirjanpidolliseen käsittelyyn. (Haaramo 2012, 348.)

Silloin kun kysymys on rahavirran suojauksesta, sen kirjanpidolliset seuraamukset jaetaan joko tehokkaaseen tai tehottomaan suojaukseen. Suojausinstrumentin arvonmuutoksista syntynyt tappio tai voitto kirjataan suoraan omaan pääomaan, tehokkaan suojauksen osalta. Tappio tai voitto tulee esittää IAS 1:n mukaisessa laajan tuloslaskelman muissa laajan tuloksen erissä. Mikäli suojaus on ollut tehotonta ja käytetty suojausinstrumentti on ollut johdannainen, suojausinstrumentista muodostunut tappio tai voitto kirjataan puolestaan laajan tuloslaskelman tappioon tai voittoon. Myös silloin kun suojausinstrumenttina ei ole käytetty johdannaista, tehoton osuus tulee kirjata tappioon tai voittoon. (Haaramo 2012, 348.)

Mikäli ennakoitu liiketoimi johtaa rahoitusvaroihin kuuluvan omaisuus- tai velkaerän syntymiseen, muihin laajan tuloksen eriin aikaisemmin kirjattu määrä tulee peruuttaa, ja se kirjataan tappioon tai voittoon samalla kaudella tai kausilla, joilla kyseinen erä vaikut-

taa tulokseen. Mikäli kyseessä on korkoinstrumentti, kirjauksia oikaistaan niiltä kausilta, joilla rahoitusinstrumentista kirjataan korkokuluja tai -tuottoja. Mikäli muiden laajan tuloksen erien oikaisu on tappiota, mitä ei todennäköisesti enää kateta, tappio tulee kirjata voittoon tai tappioon. Mikäli ennakoitu liiketoimi puolestaan johtaa rahoitusvaroihin kuulumattoman omaisuus- tai velkaerän syntymiseen, yrityksellä on valittavanaan kaksi muihin laajan tuloksen eriin kirjattujen oikaisujen peruuttamista koskevasta kirjausmenettelystä. Valittuaan menettelytapansa yrityksen on sovellettava sitä kaikkiin tekemiinsä suojauksiin johdonmukaisesti. Yritys voi joko (Haaramo 2012, 348–349.)

- kirjata oikaisun sillä (tai niillä) tilikaudella, jolla kyseinen rahoitusvaroihin kuulumaton omaisuuserä tai velka vaikuttaa tappioon tai voittoon, tai
- sisällyttää oikaisun kyseessä olevan omaisuuserän tai velan hankintamenuon.

Taulukko 1. Ennakoidun liiketoimen suojauksesta syntyvän, muiden laajan tuloksen erien oikaisun, kirjanpidollinen menettely. (Haaramo 2012, 349.)

Myyntitulo	Meno	Rahoitusvaroihin kuuluva omaisuuserä tai -velka	Rahoitusvaroihin kuulumaton omaisuuserä tai -velka	Rahoitusvelkoihin kuulumaton kiinteäehtoinen sijoitus
Voittoon tai tappioon, kun myyntitulo syntyy	Voittoon tai tappioon, kun meno syntyy	Voittoon tai tappioon sillä ajanjaksolla, kun vaikuttaa tulokseen	a) Voittoon tai tappioon sillä ajanjaksolla, kun vaikuttaa tulokseen b) sisällytetään hankintamenuon	a) Voittoon tai tappioon sillä ajanjaksolla, kun vaikuttaa tulokseen b) sisällytetään hankintamenuon
		Kattamatta jäävä <u>tappio</u> , voittoon tai tappioon välittömästi.	Kattamatta jäävä <u>tappio</u> , voittoon tai tappioon välittömästi.	Kattamatta jäävä <u>tappio</u> , voittoon tai tappioon välittömästi.

Haaramon mukaan (Haaramo 2012, 349.) yrityksen soveltaessa vaihtoehtoa, jossa se kirjaa oikaisun peruuttamisen sillä tai niillä tilikausilla, joilla rahoitusvaroihin kuulumaton omaisuuserä tai velka vaikuttaa voittoon tai tappioon ja voidaan osoittaa, että tappiota ei tulla kattamaan tulevina tilikausina, tulee yrityksen kirjata oikaisu välittömästi

voittoon tai tappioon. Jos puolestaan rahoitusvelkoihin kuulumatonta velkaa koskeva ennakoitu liiketoimi muuttuu kiinteäehtoiseksi sitoumukseksi, johon on sovellettava käyvän arvon suojauslaskentaa, on myös sen kohdalla muiden laajan tuloksen erien oikaisu käsiteltävä edellä mainitulla tavalla. Silloin, kun suojattu ennakoitu liiketoimi lopulta kirjataan tulosvaikutteiseksi myyntituloksi tai hankintamenoksi, kirjataan sitä koskeva muiden laajan tuloksen erien oikaisu voittoon tai tappioon samalla tilikaudella kun ennakoitu liiketoimikin kirjataan. Muutoin oikaisun peruuttaminen tapahtuu sisällyttämällä oikaisu hankintamenuun. (Taulukko 1.)

2.7.3 Itsenäiseen ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojaus

Itsenäinen ulkomainen yksikkö voi olla esimerkiksi tytäryritys, jonka toiminta ei ole riippuvainen emoyhtiöstä ja tytäryrityksen toimintaa harjoitetaan pääasiassa sen sijaintimaan valuutassa. Tällöin mahdollinen valuuttakurssin heikentyminen tarkoittaa konsernille ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen arvossa tapahtuvaa laskua. Kyseessä olevassa tilanteessa suojausinstrumenttina voi olla joko johdannainen tai samassa valuutassa otettu velka. Tehokkaan suojauksen osalta sen kirjanpidollinen käsittely on samankaltainen kuin rahavirran suojaus, eli suojauksesta joka on tehokasta, rahoitusinstrumentin aikaansaama tappio tai voitto tulee kirjata muihin laajan tuloksen eriin. Mikäli johdannainen ei tuota 100 % suojaa, tulee tehottoman osan osalta suojausinstrumentissa tapahtuneet muutokset kirjata tappioon tai voittoon. Määrät, jotka on kirjattu muihin laajan tuloksen eriin, poistetaan vain silloin kun ulkomaisesta yksiköstä luovutaan. Ulkomaiseen yksikköön tehdyn suojauksen edellytyksiä tarkentaa IFRIC 16 tulkinta: Ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojaus. (Haaramo 2012, 350.)

2.8 Suojauslaskennan lopettaminen

Suojauslaskennan soveltaminen on lopetettava, jos suojaus ei enää täytä suojauslaskennan edellytyksiä. Siitä huolimatta, että suojauslaskennan edellytykset lakkaavat, ei käyvän arvon suojauksen aikana kirjattuja käyvän arvon oikaisuja tehdä. Mikäli yritys on suojannut korollisen rahoitusinstrumentin arvoa, on kirjatut oikaisut jaksotettava eräpäivään asti tulosvaikutteisesti. Rahavirran suojauksessa sen sijaan muihin laajan tuloksen eriin kirjatut tappiot tai voitot jäävät omaksi eräkseen odottamaan liiketoiminnan toteutumista. Yritys voi odottaa ennakoidun liiketoimen toteutuvan, siitä huolimatta,

että liiketoimen todennäköisyys ei enää ole erittäin todennäköinen. Silloin kun ennakoitun liiketoimen ei enää odoteta toteutuvan, päättyvät myös suojauslaskennan edellytykset. Tällöin tehokkaasta suojauksesta muodostunut suojausinstrumentista aiheutunut tappio tai voitto joudutaan peruuttamaan muista laajan tuloksen eristä, ja se kirjataan tappioon tai voittoon. Yritys voi myös poistaa suojauksen määrittelyn, tämä tarkoittaa suojauslaskennan edellytysten päättymistä. (Haaramo 2012, 350.)

2.9 Suojausinstrumentin myynti tai erääntyminen

Silloin kun suojausinstrumentti erääntyy tai se myydään, eikä sitä korvata muulla suojausinstrumentilla, suojaus päättyy. Mikäli erääntyvä suojausinstrumentti korvataan tai sitä jatketaan toisella suojausinstrumentilla, ja tämä on linjassa yrityksen suojausstrategian kanssa, suojaus jatkuu. Tilanteissa, joissa suojaukseen määritetty suojausinstrumentti puretaan tai toteutetaan, ei enää ole edellytyksiä suojauslaskennalle. (Haaramo 2012, 351.)

3 Rahoitusinstrumentit ja tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

Markkinoiden vapautumisen jälkeen 1980 luvulla erityyppisten rahoitusinstrumenttien kehittyminen nopeutui. Perinteinen arvostusmalli perustuu kustannuspohjaiseen malliin, mikä tarkoittaa, että liiketoimi voidaan määrittää jaksotettuun hankintamenoon vain silloin, kun hankintameno voidaan määrittää selvästi. Markkinoiden kehittymisen myötä perinteinen arvostusmalli kyseenalaistettiin. Aikaisemmin korkokannat, valuuttakurssit ja osakkeiden hinnat olivat melko vakaita, mutta nykyään ne vaihtelevat päivittäin. Nykyinen talous on myös yhä enemmän tiukasta valvonnasta vapaata. Kirjanpidollinen kysymys kuuluukin: Miten käsitellä näitä arvon muutoksia? (Troberg 2013, 134.)

3.1 Ydininstrumentit ja johdannaiset

Trobergin (2013, 135.) mukaan rahoitusinstrumentit voidaan jakaa kahteen tyyppiin ydininstrumentteihin ja johdannaisiin. Ydininstrumenteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä rajoitetusti käytettävissä olevia rahoitusvaroihin ja rahoitusvelkoihin kuuluvia eriä, jolloin on tavanomaista, että sopimusta solmittaessa käytetään valuuttaa. Valuuttaa käytettäessä on selvää, että nämä lainainstrumentit arvostetaan taseeseen hankintamenoon. Johdannainen puolestaan on rahoitusinstrumentti tai muu sopimus jos se täyttää seuraavat IFRS 9 -standardin mukaiset määritelmät (Troberg 2013, 135.):

- sen arvo muuttuu, jos kohde etuutena olevan instrumentin arvo muuttuu
- sen hankkimiseen tarvitaan vain vähän tai ei lainkaan pääomaa
- sillä on määrätty toteutuspäivä, tulevaisuudessa.

Troberg (Troberg 2013, 135.) jatkaa, että johdannaisen arvo siis johdetaan niin sanotun alla olevan instrumentin arvon muutoksista. Johdannaiset voidaan luokitella futuuri-tyyppisiin instrumentteihin ja optioihin. Futuuri tyyppisiä instrumentteja ovat futuurit, termiinit ja swapit. Haaramon mukaan (Haaramo 2012, 342.) suojausinstrumenttien rajoittamiseen johdannaisiin vaikuttaa se, että omaisuus- ja velkaerien arvojen muutosten mekanismi poikkeaa johdannaisten arvojen muutosten mekanismista.

3.2 Futuuri, termiini ja swap

Futuuri on sopimus ostaa hyödyke tai arvopaperi tulevaisuudessa määrättyyn hintaan. Futuurisopimukset ovat hyvin standardisoituja ja futuureilla käydään kauppaa vakioituissa pörsseissä. Koska futuurisopimuksen osapuolet eivät välttämättä tunne toisiaan, kaupankäynti edellyttää mekanismeja, jolla taataan, että sopimusta noudatetaan. (Hull 2012, 7.)

Termiinejä Hull (Hull 2012, 5.) kuvaa yksinkertaisiksi johdannaisiksi, jotka ovat sopimuksia ostaa tai myydä hyödyke määrättyyn aikaan tulevaisuudessa määrättyyn hintaan. Termiinkauppaa käydään kahden rahoituslaitoksen tai rahoituslaitoksen ja sen asiakkaan välillä. Termiinisopimukset ovat tavallisia valuutan vaihdossa, koska niitä voidaan käyttää valuuttariskiltä suojautumiseen. Termiinisopimus on molempia osapuolia sitova sopimus.

Swap on OTC- sopimus kahden yhtiön välillä, jossa vaihdetaan tiettyjä kassavirtoja toiseen kassavirtaan. Sopimus määrittelee päivän jolloin kassavirrat tulevat maksaa sekä tavan jolla kassavirrat lasketaan. Tavallisesti kassavirran laskenta liittyy koron, valuutan tai arvopaperin tulevaan arvoon. Koronvaihtosopimus (interest rate swap) on tavantomainen swap, jossa kiinteä korko vaihdetaan vaihtuvaan korkoon tai päinvastoin. (Hull 2012, 148.)

Toinen suosittu swap on kiinteäkorkoinen valuuttaswap (fixed rate currency swap), joka on sopimus kahden eri valuuttamääräisen pääoman ja koron vaihdosta. Sopimuksen alussa ja lopussa osapuolet vaihtavat eri valuutanmääräiset pääomat keskenään, sovitun valuuttakurssin mukaisesti. Sopimuksen lopussa alussa sovitut ja vaihdetut pääomat palautetaan. Pääomien takaisinvaihdossa käytetään samaa valuuttakurssia kuin sopimuksen alussa, mutta niiden arvot saattavat olla hyvin erilaiset. (Hull 2012, 165.)

Swap voi olla luonteeltaan myös portfolio, joka koostuu peräkkäisistä termiineistä (Hull 2012, 162.). FRA (forward rate agreement) on sopimus, jonka avulla voidaan etukäteen varmistaa tulevaisuudessa tehtävän talletuksen tai luoton korko. Sopimuksen selvityspäivänä maksetaan sopimuskoron ja markkinakoron erotus. (Taloussanomien 2014.)

3.3 Optiot

Optioilla käydään kauppaa pörsseissä sekä OTC (over-the-counter) kauppaa, joka tarkoittaa rahoitusinstrumenttien kahden osapuolen välistä kauppaa, ilman pörssin välitystä. Suomessa OTC-kaupalla tarkoitetaan Arvopaperivälittäjien yhdistyksen ylläpitämälle listalle otettujen yhtiöiden osakkeilla käytävää kauppaa. (Arvopaperi 2014.) Optioita on kahden laisia, osto-optioita ja myyntioptioita. Osto-option haltijalla on oikeus ostaa kohde-etuutena oleva hyödyke option toteutusaikana määrättyyn hintaan. Myyntioptio puolestaan antaa haltijalleen oikeuden myydä kohde-etuutena oleva hyödyke option toteutusaikana määrättyyn hintaan. Optiosopimuksessa olevaa hintaa kutsutaan toteutushinnaksi ja sopimuksessa olevaa päivää kutsutaan päättymispäiväksi. Amerikkalaiset optiot voidaan toteuttaa milloin tahansa juoksuajan aikana, mutta Eurooppalaiset optiot voidaan toteuttaa vain päättymispäivänä. (Hull 2012, 7-8.)

3.4 Rahoitusinstrumenttien luokittelu

IFRS-normiston säännöt, jotka koskevat rahoitusinstrumentteja, on sisällytetty pääosin IAS 32 Rahoitusinstrumentit: esittämistapa- ja IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen -standardeihin. IAS 32-standardissa rahoitusinstrumentteja käsitellään liikkeellelaskijan näkökulmasta, IAS 39-standardissa rahoitusinstrumentteja puolestaan käsitellään haltijan näkökulmasta. IAS 32 sisältää lisäksi säännökset siitä, miten rahoitusinstrumentit tulee esittää tilinpäätöksessä. (Anttila ym. 2009 365.)

Liikkeellelaskijan tulee IAS 32.15 mukaan luokitella instrumentti ja sen osatekijät joko rahoitusvaroihin kuuluvaksi eräksi, rahoitusvelaksi tai omaksi pääomaksi, kun instrumentti merkitään kirjanpitoon ensimmäistä kertaa. Tavallisesti instrumentit, jotka yritys on laskenut liikkeelle, eivät sisällä rahoitusvaroihin kuuluvia eriä, vaikka se joissain tapauksissa onkin mahdollista. Pääomien luokittelussa otetaan huomioon kaksi tekijää. Ensiksi luokittelu omaan pääomaan tai rahoitusvelkoihin tulee tehdä rahoitusjärjestelyn tosiasialiseen sisältöön pohjautuen. Tosiasialisella sisällöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä tilinpäätösinformaation laatimisessa noudatettavaan sisältöpainotteisuuteen. IAS 32.18 mukaan rahoitusinstrumentin luonne määrittää sen luokittelun liikkeellelaskijan taseessa. Toiseksi, kun yrityksessä tehdään instrumenttien luokittelua, on siinä otettava huomioon IAS 32:ssa esitetyt määritelmät, jotka koskevat rahoitusvelkoja, rahoitusva-

roja ja omaa pääomaa. Luokittelu tulee tehdä samaan aikaan, kun vieraan- tai oman pääoman ehtoinen instrumentti merkitään kirjanpitoon ensimmäistä kertaa. Lisäksi luokittelun tulee pysyä muuttumattomana kaikissa tulevilla tilinpäätöksissä, siihen asti, kun kyseinen pääoman erä kirjataan taseesta pois. (Haaramo 2012, 126.)

3.5 Oman pääoman ehtoinen instrumentti ja rahoitusvelka

Jako oman pääoman ehtoihin instrumentteihin ja rahoitusvelkoihin pohjautuu määritelmälle, joka koskee oman pääoman ehtoista instrumenttia. Toisin sanoen, jos kyseessä oleva instrumentti ei täytä oman pääoman ehtoisen instrumentin määritelmää, kyseessä on rahoitusvelka. Instrumentti on IAS 32.16 mukaan oman pääoman ehtoinen instrumentti, vain mikäli se täyttää seuraavat kaksi ehtoa. (Haaramo 2012, 126–127.)

- Ehto 1   Sopimus ei sisällä velvollisuutta
- luovuttaa toiselle osapuolelle käteis- tai muita varoja, tai
  - vaihtaa rahoitusvelkoja tai -varoja toisen osapuolen kanssa, liikkeellelaskijalle epäedullisissa olosuhteissa.
- Ehto 2   Jos instrumentti toteutetaan tai se saatetaan toteuttaa omina oman pääoman ehtoisina instrumentteina, instrumentti on
- muu kuin johdannaissopimus, johon ei sisälly liikkeeseenlaskijan velvollisuutta luovuttaa muuttuvaa lukumäärää omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja, tai
  - johdannaissopimus, joka tullaan toimeenpanemaan vaihtamalla kiinteä määrä raha- tai rahoitusvaroja, kiinteään määrään oman pääoman ehtoisia instrumentteja.

Instrumentti on siis oman pääoman ehtoinen instrumentti silloin, kun se ei ole johdannainen ja se toteutetaan kiinteällä määrällä omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja, tai, jos instrumentti on johdannainen, se toteutetaan kiinteällä määrällä rahaa sekä kiinteällä määrällä yrityksen omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja. (Anttila ym. 2009, 267.)

Vaikka rahoitusinstrumenttien luokittelussa rahoitusvelkoihin ja omiin pääomiin noudatetaan sisältöpainotteisuuden periaatetta. Rahoitusinstrumentin oikeudellinen muoto saattaa kuitenkin poiketa sen tosiasiallisesta luonteesta. Esimerkiksi etuosakkeet, ovat oikeudelliselta muodoltaan omaa pääomaa, vaikka niihin saattaa liittyä sellaisia ehtoja, joiden mukaan ne olisivatkin rahoitusvelkaa. Kuitenkaan, osakkeisiin liittyvä osakkeenomistajan oikeus saada osinkotuloa, ei synnytä liikkeellelaskijalle rahoitusvelan luonteista velvollisuutta, sillä osingon maksaminen ei milloinkaan perustu sopimukseen. (Haaramo 2012, 127–128.)

Viime vuosina monet suomalaiset pörssinoteeratut yhtiöt ovat laskeneet liikkeelle hybridi-instrumentteja, jotka IFRS-tilinpäätöksessä luokitellaan omaan pääomaan. Tällaisten arvopapereiden ehdot ovat sellaisia, että niiden pohjalta ei synny ehdotonta velvollisuutta maksaa korkoa tai pääomaa. Sellaiset johdannaisopimukset, esimerkiksi liikkeeseen lasketut osakeoptiot, jotka tullaan toteuttamaan vaihtamalla kiinteä määrä rahoitus- tai käteisvaroja, joiden perusteella haltijalla on oikeus kiinteään määrään osakkeita, sopimuksen mukaisen hinnan maksettuaan, ovat yhtiön omaa pääomaa. (Haaramo 2012, 129.)

3.6 Lunastusvelvoitteinen instrumentti

Rahoitusinstrumentti voi olla myös niin sanottu lunastusvelvoitteinen instrumentti, joka antaa haltijalleen oikeuden vaatia liikkeellelaskijaa lunastamaan instrumentti tai vaihtoehtoisesti, jonka liikkeellelaskija lunastaa automaattisesti takaisin silloin, kun sopimukseen sisältyvä epävarma vastainen tapahtuma tapahtuu. Jos instrumenttiin sisältyy lunastusvelvollisuus, se tulee luokitella pääsääntöisesti velaksi, siitä huolimatta, että instrumentin luonne vastaisi oman pääoman ehtoista instrumenttia. Esimerkiksi osuuskunnan jäsenillä ja sijoitusrahastojen haltijoilla on yleensä oikeus lunastuttaa instrumentti takaisin haluamanaan ajankohtana, ja tämänkaltaisen lunastusoikeuden olemassaolo tarkoittaa, että kyseessä on rahoitusvelka. Lunastusvelvollisuus voi olla myös mutkikkaampaa, jolloin rahoitusinstrumentti voi esimerkiksi sisältää velvoitteen, joka on ei-rahoituksellinen. IAS 32.22:n mukaan tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun etuosakkeeseen on liitetty vuosittain kasvavat osingot, jotka johtavat siihen, että yritykselle on edullisempaa lunastaa kyseiset osakkeet kuin maksaa niille kasvavia

osinkoja. Tämänkaltainen instrumentti tulee luokitella velaksi, koska jo liikkeellelasku-
hetkellä on ollut hyvin todennäköistä, että kyseiset etuosakkeet lunastetaan tulevaisuu-
dessa. (Haaramo 202, 128–129.)

IAS 32:ssa esitetään myös ehdollisia liikkeellelaskuja, joissa rahoitusinstrumentin liik-
keeseenlaskun jälkeen tapahtunut ehdollinen asia vaikuttaa instrumentin ehtoihin siitä,
syntyykö yritykselle rahoitusvelka. Edellä mainittuja ehdollisia asioita voivat olla esi-
merkiksi osakemarkkinaindeksin tai koron muutos tai tuleva tulostaso. Pääsääntöisesti
tämänkaltainen instrumentti luokitellaan velaksi, liikkeellelasku-
hetkellä. Lunastusvel-
voitteinen instrumentti saattaa kuitenkin olla ehdoiltaan sellainen, että sen taloudellinen
luonne vastaa oman pääoman ehtoista instrumenttia, jolloin sen tulee IAS 32 vaatimus-
ten mukaan antaa haltijalleen oikeus suhteelliseen osuuteen yrityksen nettovarallisuus-
desta, yhtiön purkautuessa. Lisäksi sen tulee purkautumistilanteessa kuulua muita inst-
rumenttiluokkia huonompaan etuoikeusasemaan. Vastaavasti instrumentit ja niiden
elementit, jotka velvoittavat yrityksen luovuttamaan ainoastaan purkautumistilanteessa
toiselle osapuolelle suhteellisen osuuden yrityksen nettovarallisuudesta, tulee luokitella
omaan pääomaan. (Haaramo 2012, 129.)

3.7 Yhdistelmäinstrumentit

Silloin kun yritys on laskenut liikkeeseen, ei johdannaistyyppisen rahoitusinstrumentin,
tulee yrityksen arvioida rahoitusinstrumentin ehdot, voidakseen ratkaista, sisältääkö
instrumentti sekä vieraan pääoman että oman pääoman kaltaisia elementtejä. Silloin
kun instrumentti sisältää molempia edellä mainittuja elementtejä, se on yhdistelmäin-
strumentti, jonka elementit tulee luokitella erikseen rahoitusvelaksi ja omaksi pääomak-
si. Tavallisimpia yhdistelmäinstrumentteja ovat vaihtovelkakirjalainat, jotka lasketaan
lainana liikkeeseen, mutta niiden haltijat voivat vaihtaa ne osakkeisiin määrättyllä osak-
keen hinnalla (vaihtohinta) tai vaihtoehtoisesti saamalla kutakin velkapaperia vastaan
kiinteän määrän osakkeita (vaihtosuhde). Laina vaihdetaan osakkeiksi tiettyinä ajanjak-
sona, lainaehtojen mukaisesti. Silloin kun tämänkaltainen vaihtovelkakirjalaina lasketaan
liikkeeseen, sen hinta sisältää osto-option kaltaisen johdannaisen arvon, joka liittyy
vaihto-oikeuteen. (Haaramo 2012, 130.)

Silloin kun yhdistelmäinstrumentti jaetaan omaan pääomaan ja vieraaseen pääoman on tilinpäätöksen käyttäjällä mahdollisuus muodostaa todenmukaisempi kuva liikkeellelaskijan taloudellisesta asemasta. Liikkeellelaskijan tulee siis luokitella vaihtovelkakirjalainasta velkaosuus vieraaseen pääomaan ja optio-osuus, joka tarkoittaa instrumentin haltijan oikeutta vaihtaa laina osakkeiksi, omaan pääomaan. Yritys voi myös laskea liikkeeseen instrumentin, johon liittyy erillinen laina, johon puolestaan sisältyy erilliset optio-oikeudet merkitä osakkeita määrättyyn hintaan. Tämänkaltaisen lainan taloudelliset vaikutukset yrityksen tilinpäätösinformaatioon vastaavat vaihtovelkakirjalainan käsittelyä. (Haaramo 2012, 130.)

IAS 32.31 määrittelee sen, miten yhdistelmäinstrumentista saatu korvaus jaetaan vieraan ja oman pääoman elementtien kirjanpitoarvoihin. Oman pääoman elementin kirjanpitoarvo saadaan vähentämällä yhdistelmäinstrumentista saadusta korvauksesta (käypä arvo) erikseen määritetty rahoitusvelan käypä arvo. Rahoitusvelan käypä arvo saadaan puolestaan määrittämällä samantyyppisen velan, johon ei liity vaihto-oikeutta, käypä arvo. Kun yhdistelmäinstrumentti merkitään kirjanpitoon ensimmäisen kerran, tulee eri elementtien yhteenlasketun arvon olla samansuuruinen yhdistelmäinstrumentin kanssa. (Haaramo 2012, 130.)

3.8 Rahoitusvarojen ja -velkojen netottaminen

IAS 32.42 mukaan on tilanteita, joissa rahoitusvarat ja -velat on vähennettävä toisistaan eli netotettava. Tällaisessa tilanteessa taseessa esitetään vain nettomäärä. Nettomäärä esitetään, kun yrityksellä on oikeus maksaa tai saada erillisten rahoitusinstrumenttien nettomäärä ja tämä nettomäärä kuvaa parhaiten yrityksen tulevaisuudessa syntyviä rahavirtoja. Netottamista myös edellytetään silloin, kun yrityksellä on laillisesti toimeenpantavissa oleva oikeus kirjattujen määrien kuittaamiseen. Lisäksi edellytetään, että yritys aikoo toteuttaa kyseisen suorituksen nettomääräisenä tai vastaavasti yritys aikoo realisoida omaisuuserän ja samanaikaisesti suorittaa velan. Mikäli edellä mainitut rahoitusvarat eivät täytä IAS 39:n mukaisia taseesta pois kirjaamisen vaatimuksia, netottamista ei saa tehdä. Sopimukseen perustuvalla kuittausoikeudella tarkoitetaan sitä, että velallisen ja velkojan välillä on sopimus saamisten ja velkojen kuittaamisesta. IAS 32.46:n mukaan laillinen tai sopimukseen perustuva oikeus ei yksin riitä, standardi edel-

lyttää, että kuittausoikeuden lisäksi suoritus myös toteutetaan nettomääräisenä. Mikäli yrityksellä on kuittausoikeus, jota se ei aio käyttää, se ei myöskään voi netottaa taseeseen rahoitusvaroja ja -velkoja. Yrityksen on siitä huolimatta IFRS 7.36:n mukaan annettava tietoa kuittausoikeuden vaikutuksesta yrityksen luottoriskiä koskevaan informaatioon. (Haaramo 2012, 131–132.)

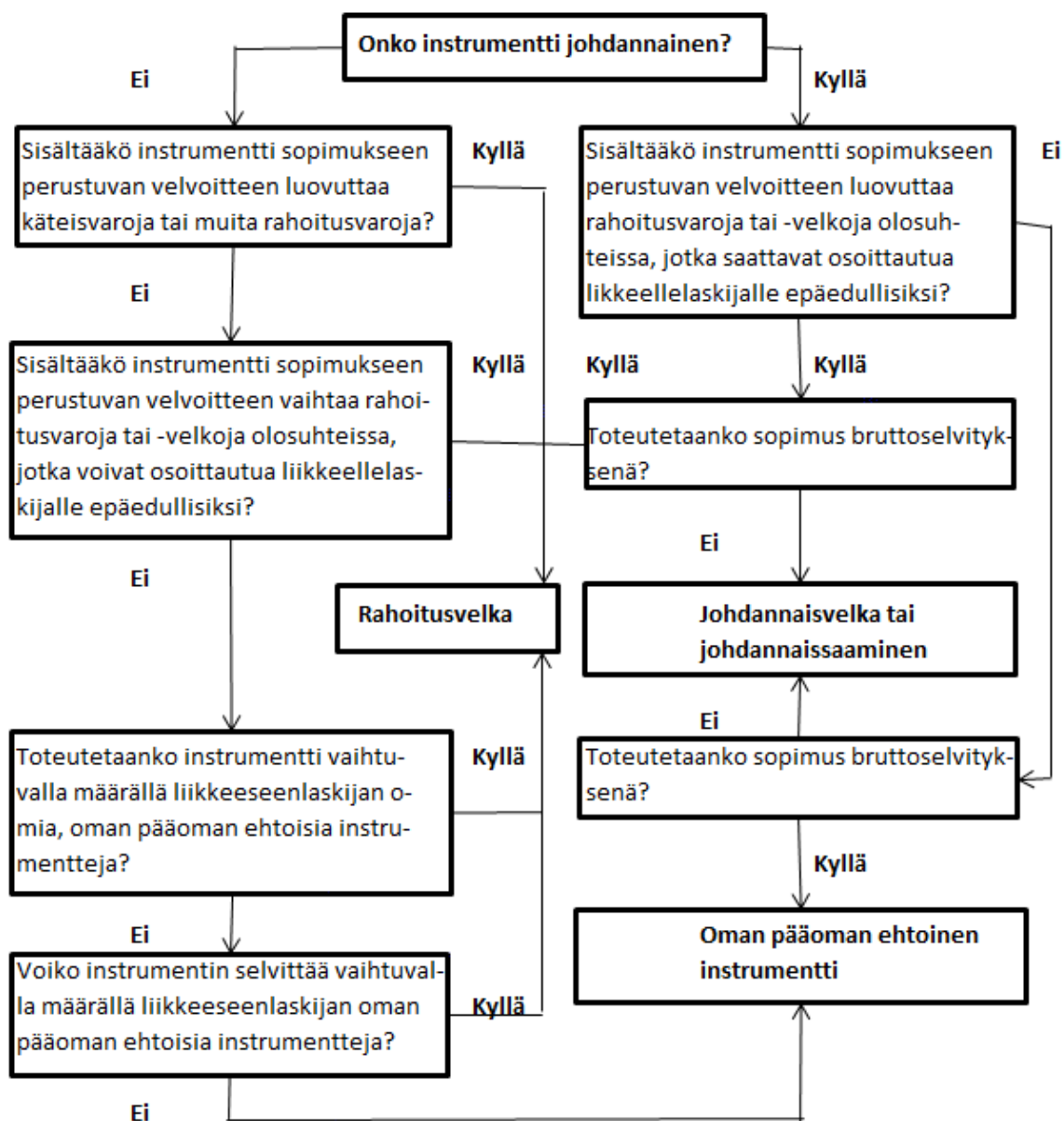
3.9 Korot, osingot, voitot ja tappiot tilinpäätöksessä

Se miten rahoitusinstrumentti on luokiteltu taseeseen, vaikuttaa siitä maksettujen korvausten käsittelyyn tilikaudella. Jos rahoitusinstrumentti on luokiteltu taseessa velaksi, siitä maksettavat pääoman korvaukset, korot ja osingot tai edellisistä syntyneet tappiot ja voitot esitetään tuloslaskelmassa. Myös silloin jos etuosakkeet ovat vierasta pääomaa, niistä maksetut osingot esitetään tuloslaskelmassa. Tällaiset osingot voidaan myös yhdistää maksettuihin korkoihin, jos ne eivät ole olennaisia tai niiden verovaikutukset eivät poikkea merkittävästi korkojen verovaikutuksista. Mikäli osingot ovat määrältään olennaisia tai niillä on poikkeavia verovaikutuksia, ne olisi hyvä esittää erikseen tai ainakin antaa niistä erikseen liitetietoja. Jos rahoitusinstrumentti on luokiteltu omaan pääomaan, vähennetään siitä syntynyt voitonjako liikkeeseenlaskijan omasta pääomasta. (Haaramo 2012, 132.)

Oman pääoman hankinnasta tai muusta siihen liittyvästä liiketoimesta aiheutuvat transaktiomenot tulee käsitellä oman pääoman vähennyksenä, tuloveroilla oikaistuna, jos kyseiset menot ovat vähennyskelpoisia. Transaktiomenoihin voi kuulua rekisteröintimenoja, viranomaisvalvontaan liittyviä palkkioita ja asiantuntijoille maksettavia eriä. Yhdistelmäinstrumentin liikkeellelaskemisesta aiheutuneet menot tulee eritellä vieraan ja oman pääoman komponenteille niistä saatujen maksujen suhteessa. Oman pääoman hankinnasta aiheutuviin transaktiomenoihin ei kuitenkaan sisälly vanhojen osakkeiden listautumisesta aiheutuneet niin sanotut erillismenot. Erillismenoilla ei siis oikaista omaa pääomaa, vaan ne tulee kirjata tulosvaikutteisesti. (Haaramo 2012, 132.)

Rahoitusinstrumenttien luokittelussa voidaan käyttää apuna seuraavassa kuviossa (kuvio 1) esitettyjä kysymyksiä, joihin vastaamalla selvitetään se, onko kysymyksessä oman

pääoman ehtoinen instrumentti, rahoitusvelka vai johdannaisvelka tai -saaminen (Anttila ym. 2009, 268.)

Kuvio 1. Rahoitusinstrumenttien luokittelun apuväline.

3.10 Rahoitusinstrumenttien esittäminen tilinpäätöksessä

Rahoitusinstrumenteista vaadittavien tietojen tarkoituksena on sellaisen informaation antaminen, jonka avulla sijoittajat voivat arvioida sitä, miten suuri vaikutus instrumenteilla on yrityksen taloudelliseen asemaan ja tulokseen sekä minkälaisia ovat niistä syn-

tyvät rahoitusriskit, joille yritys altistuu tilikauden aikana sekä tilikauden päättyessä. IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot -standardi sisältää vaatimukset, jotka koskevat rahoitusinstrumenteista tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja. Standardin tärkeimpänä periaatteena on antaa tietoja IAS 39 mukaisten ryhmien perusteella. Yrityksen tulee kuitenkin arvioida ne rahoitusinstrumenttiluokat, joista itse instrumenttien ominaisuuksien perusteella olisi tarkoituksenmukaista antaa tietoja. Tämänkaltaisia rahoitusinstrumenttiluokan ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi tuotteen luonne tai tuotteeseen sisältyvä riski. (Haaramo 2012, 353.)

Rahoitusriskeistä annettavia määrällisiä tietoja tulee raportoida yhteenvetona ja raportin tulee perustua johdolle annettuun informaatioon. Johto määrittää IAS 24 Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä -standardin mukaan. Standardin mukaan yrityksen on annettava määrällistä tietoa vähintään luotto-, maksuvalmius- ja markkinariskistä. IFRS 7:n mukaan yrityksen on annettava tiedot (Haaramo 2012, 353.)

- rahoitusinstrumenttien tasevaikutuksista, mukaan lukien uudelleenluokituksista aiheutuneet vaikutukset
- rahoitusinstrumenttien tuloslaskelmavaikutuksista
- rahoitusinstrumenttien tilinpäätöksen laatimisperiaatteista
- suojauslaskennasta
- käyvistä arvoista
- laadullisista ja määrällisistä, eli kvantitatiivisista riskeistä.

3.10.1 Taseessa esitettävät tiedot rahoitusinstrumenteista

Jokaisen IAS 39 mukaisen, rahoitusinstrumentteja koskevan ryhmän kirjanpitoarvo on esitettävä taseessa tai taseen liitetietona. Kyseiset ryhmät ovat (Haaramo 2012, 354.)

- rahoitusvarat, jotka arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti ja näistä erikseen, jotka luokitellaan tähän arvostusluokkaan ja erikseen ne rahoitusvarat jotka pidetään kaupankäyntitarkoituksessa
- eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
- lainat ja muut saamiset

- myytävissä olevat rahoitusvarat
- rahoitusvelat, jotka arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti, näistä erikseen ne, jotka luokitellaan tähän arvostusluokkaan ja erikseen ne rahoitusvelat, jotka pidetään kaupankäyntitarkoituksessa
- rahoitusvelat, jotka arvostetaan jaksotettuun hankintamenuun

Sellaisista rahoitusvaroista ja -veloista, jotka on luokiteltu käypään arvoon arvostamismahdollisuuden perusteella, tulee antaa tilinpäätöksessä lisätietoa. Keskeisimmät vaatimukset lisätiedolle ovat (Haaramo 2012, 354.):

- lainojen ja muiden saamisten enimmäisluottoriski tilinpäätöspäivänä
- johdannaisten tai muiden vastaavien instrumenttien määrä, joka vähentää edellä mainittua luottoriskiä
- lainojen ja saamisten käyvän arvon muutos, joka johtuu luottoriskistä, tämä tieto on esitettävä raportoitavalta kaudelta sekä kumulatiivinen muutos
- luottojohdannaisten käyvän arvon muutos on esitettävä raportointikaudelta sekä kumulatiivinen muutos
- rahoitusvelkojen luottoriskin muutoksesta johtuva käyvän arvon muutos, raportointikaudelta sekä kumulatiivinen muutos
- menetelmistä, joiden perusteella luottoriskin vaikutusta käyvän arvon muutokseen on arvioitu.

Edellisten lisäksi tietoa tulee antaa arvostusperusteen muuttumisesta johtuvasta uudelleenluokitukselta, taseesta pois kirjaamisesta sekä annetuista ja saaduista vakuuksista. Jos yritys on siirtänyt rahoitusvaroja kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä tai myytävissä olevista varoista, tulee edellä mainituista uudelleenluokittelusta antaa tietoja siihen asti, kunnes kyseiset rahoitusvarat on kirjattu taseesta pois. Yhdistelmäinstrumenteista, oman pääoman sekä vieraan pääoman osan sisältävä instrumentti, tulee esittää niiden keskeiset piirteet. Jos yrityksen maksettavaksi oleviin velkoihin liittyy laiminlyöntejä tai muita lainaehtojen rikkomuksia kauden aikana, on yrityksen annettava tilinpäätöksessään niistä tietoa. (Haaramo 2012, 354–355.)

3.10.2 Tuloslaskelmassa esitettävät tiedot rahoitusinstrumenteista

Yrityksen on annettava tuloslaskelmassa tai sen liitteenä seuraavat tiedot tuotoistaan, kuluistaan, voitoistaan ja tappioistaan (Haaramo 2012, 355.):

- nettotulos jokaisesta rahoitusinstrumentin ryhmästä (ryhmät kuvattu taseessa esitetävien tietojen yhteydessä)
- efektiivisen koron menetelmällä lasketut rahoitusvarojen ja -velkojen kokonaiskorkotuotot ja -kulut, sellaiset, joita ei ole arvostettu käypään arvoon tulosvaikutteisesti
- muista kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusvaroista ja -veloista sekä asiakkaiden puolesta pidetyistä, eli hallinnoituista, tai sijoitetuista varoista syntyneet palkkiotuotot ja -kulut
- korkotuotot sellaisista omaisuuseristä, joista yritys on kirjannut arvonalentumisen
- rahoitusvarojen eri ryhmistä tehtyjen arvonalentumistappioiden määrä

3.10.3 Suojauslaskennasta esitettävät tiedot

Tiedot, jotka yritys antaa suojauslaskennasta, on eriteltävä käyvän arvon suojaukseen, rahavirransuojaukseen ja ulkomaiseen tytäryhtiöön tehdyn nettosijoituksen suojaukseen. Edellä mainituista suojaussuhteista tulee antaa seuraavat tiedot (Haaramo 2012, 355.):

- kuvaus suojauksesta
- kuvaus niistä rahoitusinstrumenteista, jotka on määritetty suojausinstrumenteiksi sekä niiden käyvät arvot raportointipäivänä
- niiden riskien luonne, joilta yritys suojautuu.

Yrityksen on lisäksi annettava rahavirran suojauksesta seuraavat tiedot (Haaramo 2012, 356.):

- kaudet, joiden aikana rahavirtojen odotetaan toteutuvan sekä vaikuttavan yrityksen tulokseen
- kuvaus kaikista sellaisista ennakoituista liiketoimista, joihin on aikaisemmin sovellettu suojauslaskentaa mutta niiden ei enää odoteta toteutuvan

- määrä, joka on kauden aikana merkitty omaan pääomaan
- omasta pääomasta pois kirjattu, tuloslaskelmassa esitetty määrä
- todennäköisestä ennakoidusta liiketoimesta johtuva määrä, joka on kirjattu pois omasta pääomasta, ja joka on lisätty rahoitusvaroihin kuulumattoman omaisuuserän tai velan hankintameno

Lisäksi yrityksen tulee antaa seuraavat tiedot (Haaramo 2012, 356.):

- *käyvän arvon suojauksessa* sekä suojausinstrumentista aiheutuvat että suojauskohteen suojaattavasta riskistä aiheutuneet, tuloslaskelmaan kirjatut tappiot ja voitot
- *rahavirransuojauksessa* tuloslaskelmaan kirjatut suojausten tehottomuuden määrät, eli yli- tai alisuojausten määrä suojausinstrumentin käyvän arvon muutoksesta
- *ulkomaisen yksikön suojauksessa*, tuloslaskelmaan kirjattu suojausten tehottomuuden määrä.

Yrityksen tulee esittää myös rahoitusriskiensä hallinnan periaatteet ja tavoitteet. Samassa yhteydessä on esitettävä myös ne periaatteet, joiden mukaisesti suojauslaskennan piiriin kuuluvia ennakoituja liiketoimia suojataan. Silloin kun yrityksellä on monenlaisia ennakoituja liiketoimia, tulee suojausta koskevaa tietoa antaa kustakin liiketoimen päätyypistä erikseen.

3.10.4 Käyvistä arvoista annettava tieto

Käyvistä arvoista annettavan tiedon perusteella sijoittajat voivat tehdä arvioita yrityksen tai konsernin taloudellisesta asemasta. Koska osa yrityksen rahoitusvaroista arvostetaan käypään arvoon ja osaa ei, saattaa yrityksen taloudellisen aseman arviointi sekä vertailu muihin yrityksiin olla hankalaa. IFRS 7.25 mukaan yrityksen tulee kuitenkin esittää tilinpäätöksessään kunkin rahoitusvarojen ja -velkojen ryhmän käyvät arvot sellaisella tavalla, joka mahdollistaa niiden vertaamisen taseen kirjanpitoarvoihin. Yrityksen on lisäksi ilmoitettava kyseisistä arvoista tilinpäätöksessä rahoitusvarojen ja -velkojen käyvien arvojen määrittämisessä käytetyt menetelmät sekä yrityksen tekemät merkittävät oletukset erikseen kunkin merkittävän rahoitusinstrumentin luokan osalta, lisäksi yrityksen on ilmoitettava arvostusmenetelmissä tapahtuneet muutokset. Lisäksi yrityksen taseeseen merkittyjen rahoitusvarojen ja -velkojen käyvistä arvoista on annettava tiedot

pohjautuen hierarkiaan, jonka perusteella tilinpäätöksen käyttäjä saa tietoa siitä, kuinka käyvät arvot on määritelty. Hierarkia tasot ovat seuraavat (Haaramo 2012, 356–357.):

- Taso 1 - toimivilta markkinoilta saadut noteeratut hinnat
- Taso 2 - markkinoilta saadut vertailuhinnat rahoitusinstrumenteille tai markkina-hinnoista johdetut osatekijöiden hintatiedot
- Taso 3 - rahoitusinstrumentin käyvän arvon määrittämiseksi käytetyt tiedot, silloin kun ne eivät perustu todennettavissa oleviin markkinatietoihin.

Silloin kun yrityksen rahoitusvarojen tai -velkojen käyvät arvot on määritelty tason 3 mukaan, yrityksen tulee antaa lisätietoja tulosvaikutuksesta, alku ja -loppusaldojen täsmäytyslaskelmat ja käypien arvojen herkkyydestä niiden määrittämisessä käytettyjen syöttötekijöiden, esimerkiksi korkotasojen, suhteen.

Jos yrityksellä on sijoituksia sellaisiin oman pääoman ehtoisin instrumentteihin sekä niiden johdannaissopimuksiin, joiden käypää arvoa ei voida määrittää luotettavalla tavalla, tulee yrityksen antaa siitä tilinpäätöksessään tieto. Tällaisten instrumentin ollessa kyseessä yrityksen on kerrottava, miksi käypää arvoa ei ole voitu luotettavasti määrittää, ja jos mahdollista, se vaihteluväli, jolle käypä arvo todennäköisesti sijoittuu. Kun tällainen instrumentti myydään, tulee yrityksen tilinpäätöksessä esittää sekä instrumentin myyntihetken kirjanpitoarvo että instrumentista syntyneen tappion tai voiton määrä. Mikäli edellä mainittu kirjanpitoarvo on lähellä käypää arvoa, ei käypää arvoa tarvitse esittää. Esimerkiksi lyhytaikaisten myyntisaamisten ja ostovelkojen kohdalla erot käyvässä arvossa ja kirjanpitoarvossa voivat olla niin pieniä, että niitä ei tarvitse esittää. (Haaramo 2012, 357.)

4 Valittujen yritysten tilinpäätöstietoja

Tämän opinnäytetyön empiirinen osa koostuu valittujen yritysten tilinpäätöstiedoista, joihin tutkimustulokset myös perustuvat. Yrityksistä kaksi eli Tulikivi Oyj ja Takoma Oyj edustavat Small Cap yrityksiä, joiden markkina-arvo on alle 150 miljoonaa, Rapala VMC Oyj edustaa Mid Cap yrityksiä, joiden markkina-arvo on yli 150 miljoonaa, ja Orion Oyj edustaa Large Cap yrityksiä, joiden markkina-arvo on yli miljardin. Yritysten valintaan vaikutti muun muassa se, että esimerkiksi Tulikivi Oyj:n asiakkaita ovat yritykset ja yksityiset henkilöt, Takoma Oyj:n asiakkaita puolestaan ovat yritykset, jotka toimivat laivanrakennus- ja offshoreteollisuudessa, nosto- ja kuljetinlaittevalmistuksessa sekä energia- ja prosessiteollisuuden laitevalmistuksessa. Toisin sanoen Takoma Oyj:n asiakassegmentti on suppeampi Tulikiveen verrattuna. Tulikivi myös omistaa louhokset, joista yritys louhii raaka-aineen, jota tuotteiden valmistuksessa käytetään, Tulikivi Oyj:n tuotteet myös valmistetaan Suomessa.

Rapala VMC Oyj:llä on tuotantoa Suomessa ja Suomen ulkopuolella. Rapala VMC Oyj:n asiakkaita ovat niin ikään yritykset ja yksityiset henkilöt. Rapalan tuotevalikoima sisältää erilaisiin harrastustoimintoihin liittyviä välineitä ja tarvikkeita. Rapala VMC Oyj:n tuotteiden valmistuksessa otetaan huomioon vuodenaikojen vaihtelu joten konsernin tuotevalikoima on myös kooltaan suuri. Rapala VMC Oyj konsernilla on tytäryrityksiä 41, näistä tytäryrityksistä 33 on sellaisia joista Rapala VMC Oyj omistaa 100 % ja 8 on sellaisia joissa konsernilla on määräysvalta. Tytäryritysten huomattava määrä vaikutti siihen, että yritys on mukana tutkimuksessa.

Orion Oyj:n markkina-alueita ovat Suomi, Skandinavia, muu Eurooppa, Pohjois-Amerikka ja muut maat. Konsernin päämarkkina-alue on Suomi, jonka osuus konsernin liikevaihdosta on neljännes. Orion Oyj konserniin kuuluu 41 tytäryritystä, joissa yhtä lukuun ottamatta konsernin omistusosuus on 100 %. Konserni raportoi kaksi segmenttiä lääkeliiketoiminta ja diagnostiikkaliiketoiminta ja tässä opinnäytetyössä luvut on yhdistetty ja konsernin tilinpäätöstä tulkitaan yhdistetyillä luvuilla. Konserni valmistaa ja kehittää geneerisiä eli patenttisuojattomia lääkkeitä ja itsehoitotuotteita sekä alkuperäislääkkeitä, jotka ovat patenttisuojattuja. Konsernin tutkimus- ja kehitystoiminnan pääpaino on alkuvaiheen tuotekehityksessä.

4.1 Rapala VMC Oyj

Rapala VMC Oyj:n kotipaikka on Asikkala. Yhtiön osakkeet on listattu NASDAQ OMX Helsingissä vuodesta 1998. Emoyhtiö Rapala VMC Oyj ja sen tytäryhtiöt muodostavat konsernin, joka toimii noin 40 maassa. Yrityksen vuoden 2013 liikevaihto 286,6 miljoonaa euroa jäi edellisvuotta pienemmäksi (290,7). Yrityksen toimintakertomuksessa 2013 annettujen tietojen perusteella liikevaihdon laskuun vaikuttivat valuuttakurssimuutokset, joista suurimmin yrityksen liikevaihtoa rasittivat Yhdysvaltain dollariin, Venäjän ruplan ja Etelä-Afrikan randin heikentyminen. Valuuttakurssimuutosten vaikutukset yrityksen liikevaihtoon olivat noin 11 miljoonaa euroa. Raportoitu liikevoitto oli 26,1 miljoonaa euroa (25,9) ja siihen sisältyy kertaluonteisia kuluja (netto) 1,3 miljoonaa euroa (0,6), jotka koostuivat pääosin uistinvalmistuksen lopettamisesta Kiinassa sekä Sveitsin jakeluyhtiön liiketoiminnan uudelleenjärjestelyistä johtuvista kuluista. Raportoitu liikevoitto sisälsi myös operatiivisia eriä suojaavien valuuttajohdannaisten realisoitumattomia markkina-arvostuksia, joiden vaikutus liikevoittoon oli 0,3 (-0,6) miljoonaa euroa. (Rapala 2014, 2-11.)

Rapala VMC Oyj:n kokonaisrahoituskulut tilikaudella 2013 olivat 5,5 miljoonaa euroa (4,9), jossa oli kasvua 0,6 miljoonaa euroa edelliseen tilikauteen verrattuna. Korko- ja muissa rahoituskuluissa oli puolestaan laskua niiden ollessa 3,7 miljoonaa euroa (4,0). Rahoituserien valuuttakurssitappiot olivat 1,7 miljoonaa euroa negatiiviset (negatiivinen 0,9). Yrityksen konsernitilinpäätös on laadittu 12 kuukauden ajalta tilikaudelta 1.1.–31.1.2013. Tilinpäätös on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien IFRS mukaisesti ja sen laatimisessa on noudatettu 31.12.2013 voimassa olleita IAS- ja IFRS-standardeja sekä SIC- ja IFRIC-tulkintoja. (Rapala 2014, 3-11.)

4.1.1 Rahoitusvarojen luokittelu Rapala VMC Oyj

Konserni luokittelee rahoitusvarat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin, eräpäivään asti pidettäviin rahoitusvaroihin, lainoihin ja muihin saataviin, myytävissä oleviin rahoitusvaroitukseenvaroihin sekä suojauslaskennan alaisiin johdannaisiin, jotka täyttävät suojauslaskennan tehokkuusvaatimukset. Konserni tekee rahoitusvarojen luokittelua koskevat päätökset ostohetkellä ja arvioi luokitusta vuosittain. Kon-

sernin rahoitusvaroja sisältyy pitkä- ja lyhytaikaisiin varoihin, lisäksi ne voivat olla korollisia tai korottomia. (Rapala 2014, 15.)

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat sisältävät alkuperäisen kirjaamisen tapahtuessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat ja kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat. Konsernilla ei ole rahoitusvaroja, joihin olisi sovellettu edellä mainittua käyvän arvon vaihtoehtoa. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat on puolestaan tarkoitettu myytäväksi lyhyellä aikavälillä. Konsernin kaikki valuuttajohdannaiset, jotka eivät täytä suojauslaskennan kriteerejä, on luokiteltu kaupankäyntitarkoituksessa pidettäväksi, ja ne arvostetaan käypään arvoon. Käyvän arvon muutoksista aiheutuneet sekä realisoitumattomat että realisoituneet voitot ja tappiot kirjataan tuloslaskelmaan. (Rapala 2014, 15.)

Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia rahoitusvaroja, joihin liittyvät maksusuoritukset ovat kiinteitä tai määriteltävissä, ja ne eräännyvät määrättyinä päivinä ja yrityksellä on vakaa aikomus ja kyky pitää kyseiset rahavarat eräpäivään asti. Nämä rahoitusvarat arvostetaan hankintamenoon efektiivisen koron menetelmää käyttäen. (Rapala 2014, 15.)

Lainat ja muut saamiset ovat myös johdannaisvaroihin kuulumattomia varoja, joihin sisältyvät maksut ovat kiinteitä tai määriteltävissä ja näitä varoja ei noteerata toimivilla markkinoilla. Lainat ja muut saamiset esitetään konsernin taseessa jaksotettuun hankintamenoan efektiivisen koron menetelmää käyttäen. Mahdolliset rahoitusvarojen transaktiokulut sisällytetään alkuperäiseen hankintamenoan vähennettynä arvonalentumisilla. Näistä rahoitusvaroista syntyneet tuotot ja kulut kirjataan tuloslaskelmaan, kun kyseiset lainat ja muut saamiset kirjataan pois taseesta, arvon alentuessa ja normaalin lyhennysprosessin mukaan. (Rapala 2014, 15.)

Muut rahoitusvarat konserni luokittelee myytävissä oleviin rahoitusvaroihin, jotka arvostetaan käypään arvoon käyttäen noteerattuja markkinahintoja ja -kurseja, kassavirtojen nykyarvomenetelmää sekä muita soveltuvia arvonmäärittämissä. Sellaiset listamattomat osakkeet, joiden käypää arvoa ei voi luotettavasti määrittää, kirjataan arvonalennuksilla oikaistuina hankintamenoan. Myytävissä olevien rahoitusvarojen käy-

vässä arvossa tapahtuneet muutokset konserni kirjaa muihin laajan tuloksen eriin huomioon ottaen verovaikutus. Myytävissä olevien sijoitusten ostot ja myynnit kirjataan kaupantekopäivänä. (Rapala 2014, 15.)

4.1.2 Rahoitusvelkojen luokittelu

Konserni luokittelee rahoitusvelat suojauslaskennan alaisiin johdannaisiin, käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvelkoihin, jotka sisältävät muut johdannaiset, sekä jaksotettuun hankintamenoön kirjattaviin velkoihin. Rahoitusvelat merkitään alun perin käypiin arvoihin, joihin on lisätty transaktiokustannukset. Seuraavina tilikautena rahoitusvelat johdannaisvelkoja luukuun ottamatta esitetään jaksotettuun hankintamenoön efektiivisen koron menetelmää käyttäen. Rahoitusvelkoja sisältyy sekä pitkäettä lyhytvaikutteisiin velkoihin ja ne voivat olla korollisia tai korottomia. Muun muassa yrityshankintojen tulevaisuuden tapahtumiin perustuvat lisävastikkeet luokitellaan korottomiksi rahoitusveloiksi konsernin tilinpäätöksessä. (Rapala 2014, 15 -16.)

4.1.3 Johdannaiset ja suojauslaskenta

Rapala VMC Oyj:llä on rahoitusmarkkinariskejä valuuttakurssiriskiä ja korkoriskiä liittyen. Rahoitusriskien suojaamiseen konserni käyttää ajoittain johdannaisia. Konsernin kaikki johdannaiset kirjataan käypään arvoon kaupantekopäivänä ja myöhemmin ne arvostetaan käypään arvoon jokaisena tilinpäätöspäivänä. Käyvän arvon määrittäminen tapahtuu noteerattuihin markkinahintoihin ja -kurseihin, rahavirtojen diskonttaukseen ja optioiden arvonmäärittäsmalleihin. Instrumenttien käyvät arvot lasketaan Bloombergin markkinatietotyökalun avulla tai vaihtoehtoisesti saadaan vastapuolena olevalta pankilta. Konsernilla ei ole kytkettyjä johdannaisia. (Rapala 2014, 15.)

Osa johdannaisista voidaan määritellä suojausinstrumenteiksi ja silloin niihin sovelletaan suojauslaskentaa. Toteutunut suojauslaskenta dokumentoidaan vaaditulla tavalla. *Rahavirran* suojauslaskennan soveltamiskriteerit täyttävien johdannaisten käypien arvojen muutokset konserni kirjaa muihin laajan tuloksen eriin, suojauksen tehokkaalta osalta, tehottomaan osaan liittyvät käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan välittömästi. Nämä muihin laajan tuloksen eriin kirjatut, johdannaisista aiheutuneet voitot tai tappiot, uudelleen luokitellaan sen tilikauden tuloksi tai kuluksi, jolla suojauksen

kohde kirjataan tuloslaskelmaan. Tuloslaskelmassa käyvän arvon muutokset kohdistetaan tuloslaskelmaan suojausinstrumentista riippuen joko liiketoiminnan kuluihin, jos ne suojaavat liiketoimintaan liittyviä eriä, tai rahoituskuluihin, jos ne suojaavat korollisia eriä. (Rapala 2014, 15.)

Käyvän arvon suojauksen ehdot täyttävien johdannaissopimusten käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti samaan aikaan suojauksen kohteena olevan omaisuus- tai velkaerän käyvän arvon muutosten kanssa, suojatun riskin osalta. Käyvän arvon muutokset sellaisista johdannaisista, jotka on tehty suojaustarkoituksessa, mutta niihin ei sovelleta suojauslaskentaa, kohdennetaan tuloslaskelmaan instrumentin luonteesta johtuen joko liiketoiminnan kuluihin, jos ne suojaavat liiketoimintaan liittyviä valuuttamääräisiä transaktioita, tai rahoituskulujen ryhmään, mikäli ne suojaavat korollisia rahoituseriä. (Rapala 2014, 15.)

Konsernin taseessa johdannaisten käyvät arvot esitetään pääsääntöisesti sopimuksen voimassaoloajan eli maturiteetin perusteella joko lyhyt- tai pitkäaikaisissa korottomissa saamisissa tai veloissa. Käyvän arvon suojauksen ehdot täyttävien, suojauslaskennassa olevien monetaarisia eriä suojaavien johdannaissopimusten käyvät arvot konserni esittää taseessa samassa korollisten saamisten tai velkojen ryhmässä, jossa kyseinen suojattava instrumenttikin esitetään. (Rapala 2014, 15.)

Ulkomaisiin tytäryhtiöihin tehtyjen valuuttamäärien nettosijoitusten konsolidoinnissa syntyvää muuntoeroa vastaan tehtyjen valuuttasijoitusten käyvän arvon muutosten tehokas osa kirjataan muihin laajan tuloksen eriin sisältyviin muuntoeroihin ja tehoton osuus suojauksesta kirjataan tuloslaskelman rahoituseriin. Nettosijoituksen suojauksesta laajan tuloksen muuntoeroihin kirjatut tappiot tai voitot kirjataan tuloslaskelmaan siinä vaiheessa, kun ulkomaisesta yksiköstä luovutaan kokonaan tai osittain. (Rapala 2014, 15.)

Konsernin rahoitusriskien hallinnan ensisijainen tavoite on vähentää rahoitusmarkkinoiden hintavaihteluiden ja muiden tekijöiden vaikutusta konsernin tulokseen, kassavirtaan ja taseeseen sekä ylläpitää maksuvalmiutta. Konsernin markkinariskit aiheutuvat valuuttakurssi- ja korkovaihteluista. Konserni on myös altis hyödykemarkkinoilla hinnoiteltujen raaka-aineiden kuten metallien ja muovien hintavaihteluille. Konserni ei

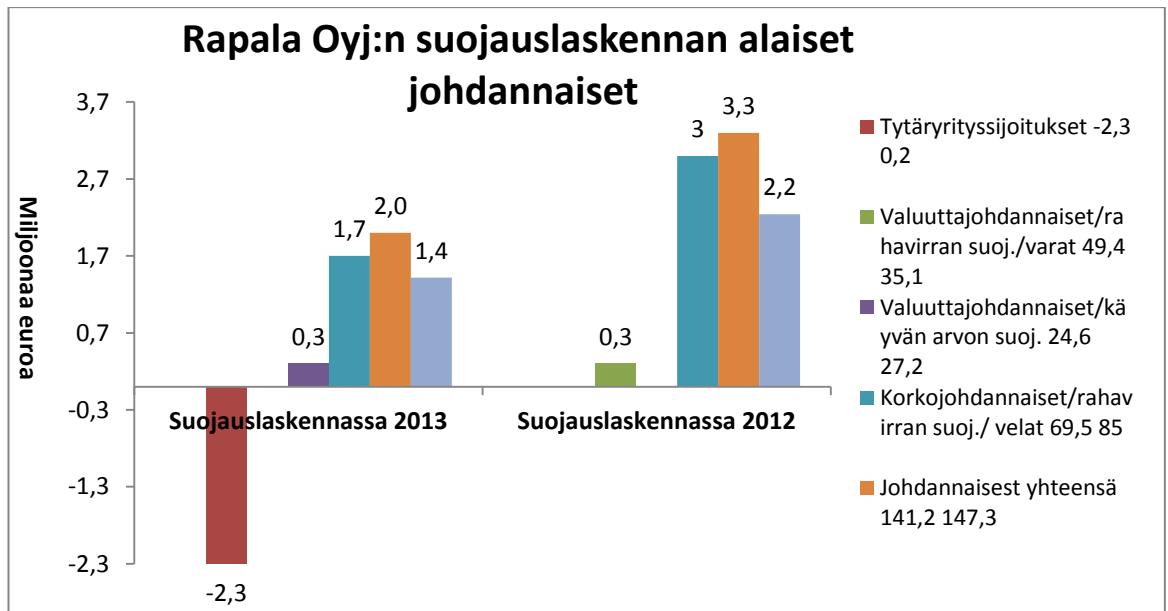
kuitenkaan sovelta IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa myyntien ja ostojen suojaamiseksi tehtyihin valuuttajohdannaisiin. (Rapala 214, 32.)

Taulukko 2. Rapala VMC Oyj:n Oma pääoma, velat ja taseen loppusumma sekä johdannaisten osuus taseesta ja veloista. (Rapala 2014, 8.)

Rapala VMC Oyj		
Oma pääoma ja velat sekä johdannaisten osuus niistä		
Arvot miljoonia euroja	2013	2012
Pitkäaikaiset velat	52,2	94,3
Lyhytaikaiset velat	116,7	94,8
Oma pääoma	123,1	128,3
Määräysvallattomille omistajille kuuluva osuus	12	9,4
Taseen loppusumma	304,1	326,8
Johdannaisten osuus taseesta prosentteina	46 %	45 %
Johdannaisten osuus veloista prosentteina	84 %	78 %

Rapala VMC Oyj suojaa merkittävän osan veloistaan johdannaisilla, joihin ei sovelleta suojauslaskentaa. Johdannaisten prosentuaalinen osuus veloista 84 % (78 %) oli tilikaudella 2013 hieman korkeampi kuin edellisenä tilikautena. Johdannaisten prosentuaalinen osuus taseesta oli samalla tarkastelujaksolla melko muuttumaton. (Taulukko 2.)

Rapala VMC Oyj:llä oli johdannaisia taseessa 31.12.2013 yhteensä 141,2 (147,3) miljoonaa euroa, joista suojauslaskennan alaisia on 2 (3,3) miljoonaa euroa eli 1,4 (2,2) prosenttia johdannaisista. Korkeajohdannaisten euromääräinen arvo on myös edellistä vuotta pienempi ollen 1,7 (3) miljoonaa euroa tilikaudella 2013. Rahavirtaa suojaavia valuuttajohdannaisia ei konsernilla ollut tilikaudella 2013, edellisellä tilikaudella niitä oli 0,3 miljoonaa euroa. Käyvän arvon suojaukseen tilikaudella 2013 on käytetty valuuttajohdannaisia 0,3 miljoonan euron arvosta, edellisellä tilikaudella kyseistä suojausta ei ollut. Ulkomaiseen tytäryhtiöön tehdyn nettosijoituksen suojauksesta konserni on luopunut kokonaan tilikauden päätympäivään mennessä (kuvio 2).

Kuvio 2. Rapala VMC Oyj:n suojauslaskennan alaiset johdannaiset 2012–2013.

4.1.4 Rahoituserien kirjaaminen taseeseen ja taseesta pois

Rahoitusvarat ja -velat, lukuun ottamatta johdannaisia, sekä myytävissä olevat rahoitusvarat konserni kirjaa selvityspäivänä. Taseeseen rahoitusvarat ja -velat kirjataan vain silloin, kun konsernista tulee rahoitusinstrumenttia koskevan sopimuksen osapuoli. Taseesta rahoitusvarat kirjataan pois vain silloin, kun sopimukseen perustuva oikeus rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin päättyy, tai konserni siirtää rahoitusvaroihin kuuluvan erän toiselle osapuolelle niin, että omistamiseen liittyvät riskit ja edut, siirtyvät olennaisilta osin toiselle osapuolelle. Konserni poistaa rahoitusvelan tai osan rahoitusvelasta taseestaan vain silloin, kun velka on lakannut olemasta voimassa, eli sopimuksessa eritelty velvoite on täytetty tai kumottu. (Rapala 2014, 16.)

4.2 Tulikivi Oyj tilinpäätöstietoja

Small-Cap kokoluokan yrityksistä valitsin tutkimukseen Tulikivi Oyj:n ja Takoma Oyj:n. Tulikivi Oyj:n tuotteet ovat suurelle osalle suomalaisia tuttuja. Yrityksen valmistamat tuotteet ovat laadukkaita mutta melko hinnakkaita. Yrityksen toimintakertomustietojen mukaan tuotteiden hinta saattaa vaikuttaa asiakkaiden ostopäätöksiin siten, että taloustilanteen heikentyessä asiakkaat valitsevat edullisempia tuotteita Tulikiven tuotteiden sijaan.

Tulikivi Oyj:n kotipaikka on Juuka. Tulikivi Oyj on maailman suurin lämpöä varaavien tulisijojen valmistaja, konsernilla on kolme tuoteryhmää tulisijat, sauna ja sisustus. Konserniin kuuluu emoyhtiö Tulikivi Oyj ja AWL-Marmorio Oy, Tulikivi U.S. inc, OOO Tulikivi, sekä tilikaudella perustettu Tulikivi GmbH. Yrityksen liikevaihto vuonna 2013 oli 43,7 miljoonaa euroa, josta puolet koostui viennistä. Konsernin suurimmat vientimaat olivat Ranska, Venäjä, Saksa, Ruotsi ja Belgia. (Tulikivi 2014, 45.)

Konsernin liikevaihto vuonna 2013 oli 43,7 (51,2) miljoonaa euroa ja liiketulos ennen kertaluonteisia kuluja oli -1,4 (0,1) miljoonaa euroa, mutta muun muassa tuotannon sopeuttamisesta aiheutuneet kertaluonteiset kulut vaikuttivat siten, että konsernin liiketulos painui -4,2 (-0,02) miljoonaan euroon. Konsernin toimintakertomuksessa annettujen tietojen perusteella konsernin liikevaihdon kehitykseen vaikutti muun muassa alhainen pientalo- ja korjausrakentaminen Suomessa, pankkien kiristynyt lainananto sekä kuluttajaluottamuksen aleneminen. Euroopan pitkään jatkunut lama vaikutti lisäksi vientimyyntiin alentavasti. Kotimaan osuus konsernin liikevaihdosta oli 20,8 (24,9) miljoonaa euroa ja viennin osuus liikevaihdosta oli 22,9 (26,3) miljoonaa euroa. (Tulikivi 2014, 41.)

Tulikivi Oyj:n konsernitilinpäätös on laadittu 12 kuukauden ajalta tilikaudelta 1.1.–31.1.2013. Tilinpäätös on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien IFRS mukaisesti ja sen laatimisessa on noudatettu 31.12.2013 voimassa olleita IAS- ja IFRS-standardeja sekä SIC- ja IFRIC-tulkintoja. Yrityksen tilinpäätöstiedot perustuvat alkuperäisiin hankintamenoihin, lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja mukaan lukien johdannaiset. (Tulikivi 2014, 50.)

Tulikivi Oyj omistaa kaikki tytäryrityksensä 100 prosenttisesti. Konsernin yksiköiden tulosta ja taloudellista asemaa koskevat luvut mitataan valuutassa, joka on yksikön pääasiallisen toimintaympäristön valuutta. Ulkomaan rahan määräiset liiketapahtumat on kirjattu toimintavaluutan määräisinä, ja niiden kirjaamisessa on käytetty tapahtumapäivän kurssija. Ulkomaanrahan määräiset ei-monetaariset käypään arvoon arvostetut erät on muutettu toimintavaluutan määräisiksi käyttäen käyvän arvon määrittämispäivän kurssia. Muulloin ei-monetaariset erät on arvostettu tapahtumapäivän kurssiin. Voitot

ja tappiot, jotka ovat syntyneet ulkomaan rahan määräisistä liiketapahtumista ja mone-
taaristen erien muuntamisesta, on käsitelty tulosvaikutteisesti. (Tulikivi 2014, 51–52.)

Ulkomaisten konserniyritysten laajojen tuloslaskelmien kuluerät on muunnettu euroiksi
liiketoimien toteutuspäivän kurssiin ja taseet on muunnettu euroiksi raportointikau-
den päättämispäivän kurssiin. Laajan tuloksen muuntaminen eri kursseilla laajassa tu-
loslaskelmassa sekä taseessa aiheuttaa taseessa omaan pääomaan kirjattavan muun-
toeron, jonka muutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. (Tulikivi 2014, 52–53.)

Konserni altistuu toiminnassaan muun muassa strategisille riskeille, jotka liittyvät liike-
toiminnan luonteeseen ja koskevat konsernin liiketoimintaympäristön muutoksia,
markkinatilanteen ja markkina-aseman muutoksia, resurssien kohdentamista, raaka-aine
varoja, lainsäädännön ja asetusten muutoksia sekä suuria investointeja. Konsernin ra-
hoituksellisiin riskeihin kuuluvat maksuvalmiusriski, pääoman hallintariski, sekä korko-
ja valuuttariskit. Euroalueen kriisin mahdollisesti aiheuttama voimakas taantuma voi
heikentää yhtiön tuotteiden kysyntää, kannattavuutta ja omavaraisuusastetta. Konsernin
pankkilainojen kovenanttiehtojen täytyminen edellyttääkin tulosparannusohjelman
etenemistä suunnitellussa aikataulussa ja kannattavuuden parantamista. (Tulikivi 2014,
86–87.)

4.2.1 Rahoitusvarojen luokittelu Tulikivi Oyj

Konsernin rahavarat koostuvat käteisestä rahasta, vaadittaessa nostettavissa olevista
pankkitalletuksista ja muista lyhytaikaisista likvideistä sijoituksista, jotka ovat helposti
vaihdeettavissa etukäteen tiedossa olevaan määrään käteisvaroja ja joiden arvonmuutos-
ten riski on vähäinen. Rahavaroihin luokitelluilla erillä on korkeintaan kolmen kuukau-
den maturiteetti hankinta-ajankohdasta lukien. Rahoitusvarojen arvonaleneminen testa-
taan jokaisen raportointikauden päättämispäivänä. Mikäli on olemassa objektiivista
näyttöä yksittäisen rahoitusvaran erän tai ryhmän arvonalentumisesta, arvomuutosra-
hastoon kertynyt voitto tai tappio siirretään tulosvaikutteiseksi eräksi. (Tulikivi 2014,
56.)

4.2.2 Rahoitusvelkojen luokittelu Tulikivi Oyj

Konserni merkitsee alun perin rahoitusvelat kirjanpitoon käypään arvoon. Transaktiomenot sisällytetään jaksotettuun hankintamenuon arvostettavien rahoitusvelkojen alkuperäiseen kirjanpitoarvoon. Myöhemmin rahoitusvelat, lukuun ottamatta johdannaisvelkoja, arvostetaan efektiivisen koron menetelmää käyttäen jaksotettuun hankintamenuon. Rahoitusvelkoja sisältyy pitkä- ja lyhytaikaisiin velkoihin. Rahoitusvelat konserni luokittelee lyhytaikaisiksi, ellei sillä ole ehdotonta oikeutta siirtää velan maksua vähintään kahdentoista kuukauden päähän raportointikauden päättymisestä. Rahoitusvelat luokitellaan, joko käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvelkoihin eli johdannaisiin tai jaksotettuun hankintamenuon arvostettaviin rahoitusvelkoihin, joita ovat pankki- ja eläkelainat. (Tulikivi 2014, 56.)

Ehdot täyttävän omaisuuserän hankkimisesta, rakentamisesta tai valmistamisesta välittömästi johtuvat vieraan pääoman menot aktivoidaan osana kyseisen omaisuuserän hankintamenua, silloin kun on todennäköistä, että omaisuuserä tuottaa vastaista taloudellista hyötyä, ja kun menot ovat luotettavasti määriteltävissä. Muut vieraan pääoman menot kirjataan kuluksi sillä kaudella, jonka aikana kyseiset menot ovat syntyneet. Lainasopimuksiin liittyvät järjestelypalkkiot kirjataan transaktiokuluksi siihen määrään asti kun on todennäköistä, että koko lainasitoumus tai osa sitoumuksesta tullaan nostamaan. Tällöin palkkio merkitään taseeseen, kunnes laina nostetaan. Lainan noston yhteydessä lainasitoumuksiin liittyvät järjestelypalkkiot merkitään osaksi transaktiokuluja. Mikäli on todennäköistä, että lainasitoumusta ei tulla nostamaan, järjestelypalkkio kirjataan ennakkomaksuksi, maksuvalmiuteen liittyvästä palvelusta ja järjestelypalkkio jaksotetaan lainasitoumuksen ajanjaksolle. (Tulikivi 2014, 57.)

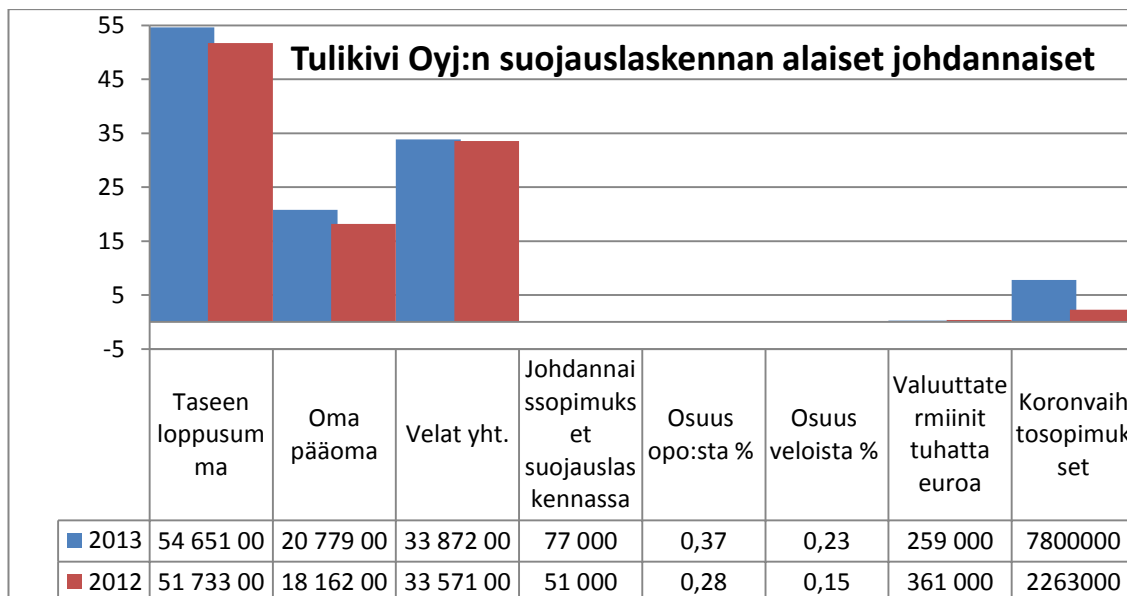
4.2.3 Johdannaissopimukset ja suojauslaskenta Tulikivi Oyj

Johdannaissopimukset konserni merkitsee alun perin käypään arvoon sinä päivänä, kun konsernista tulee sopimuksen osapuoli, johdannaissopimukset arvostetaan myöhemmin edelleen käypään arvoon. Voitot ja tappiot, jotka syntyvät käypään arvoon arvostamisesta, käsitellään kirjanpidossa johdannaissopimusten käyttötarkoituksen mukaisella tavalla. Sellaisten johdannaissopimusten, joihin sovelletaan suojauslaskentaa ja jotka

ovat tehokkaita suojausinstrumentteja, arvonmuutosten tulosvaikutukset esitetään yhtenevästi suojatun erän kanssa. (Tulikivi 2014, 57.)

Konsernilla ei ollut *käyvän arvon suojauksen* ehdot täyttäviä johdannaissopimuksia vuosina 2012 ja 2013, *rahavirran suojauksen* ehdot täyttävien johdannaisten tehokkaan osuuden käyvän arvon muutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään oman pääoman arvonmuutosrahastossa. Suojausinstrumentista omaan pääomaan kertyneet voitot ja tappiot siirretään tulosvaikutteisiksi silloin, kun suojattu erä vaikuttaa voittoon tai tappioon. Ennakoitua valuuttamääräistä myyntiä suojaavien johdannaisten voitot ja tappiot kirjataan puolestaan myynnin oikaisuksi myynnin toteutuessa. Suojausinstrumentin voiton tai tappion tehoton osuus merkitään tuloslaskelmaan rahoitustuottoihin tai -kuluihin. Mikäli suojattu ennakoitu liiketoimi johtaa rahoitusvaroihin kuulumattoman omaisuuserän kuten aineellisen käyttöomaisuushyödykkeen kirjaamiseen, omaan pääomaan kirjatut voitot ja tappiot siirretään kyseisen omaisuuserän hankintamenon oikaisuksi. Kun rahavirran suojaukseksi hankittu suojausinstrumentti erääntyy tai se myydään, tai kun suojauslaskennan soveltamisen edellytykset eivät enää täyty, suojausinstrumentista kertyneet voitot tai tappiot jäävät omaan pääomaan siihen asti, kunnes ennakoitu liiketoimi toteutuu, jos liiketoimen ei enää odoteta tapahtuvan, kirjataan omaan pääomaan kertynyt voitto tai tappio välittömästi tulosvaikutteisesti. (Tulikivi 2014, 57.)

Tulikivi Oyj:llä on 2013 taseessa johdannaissopimuksia yhteensä 104 000 (100 000) euroa. Näistä suojauslaskennan alaisia johdannaisia on 77 000 (51 000) euroa, eli johdannaisista suojauslaskennassa on 74,04 (51) prosenttia. Käyvän arvon suojausta tai ulkomaiseen yksikköön tehdyn nettosijoituksen suojausta konsernilla ei ollut tilikausina 2013 ja 2012. Seuraavassa kuviossa (kuvio3) on esitetty Tulikivi Oyj:n suojauslaskennan alaiset johdannaiset, muut johdannaiset sekä johdannaisten osuus omasta pääomasta ja veloista (kuvio 3).

Kuvio 3. Tulikivi Oyj:n suojauslaskennan alaiset johdannaiset 2012–2013.

Konsernin liikevaihto on pääasiassa euroissa ja siksi konserni altistuu vain vähäisessä määrin valuuttakurssiriskille. Valuuttakurssiriskiä vastaan konserni suojautuu valuuttatermiineillä, joita on avoimena konsernin taseessa 259 000 (361 000) euroa. Korkoris- kille konserni altistuu lähinnä lainasalkusta johtuen. Korkorisiltä konserni suojautuu koronvaihtosopimuksilla, joita oli konsernin taseessa avoimena 7,8 (2,3) miljoonaa eu- roa. Konserni soveltaa suojauslaskentaa koronvaihtosopimuksiin, joilla saadaan tehokas suojaus. Tehokkaan suojauksen antamien koronvaihtovaihtosopimusten käypien arvo- jen muutokset, jotka osoittavat 96 (67) tuhatta euroa tappiota tilinpäätöshetkellä on kirjattu konsernin laajaan tuloslaskelmaan sekä oman pääoman arvomuutosrahastoon. Muiden koronvaihtosopimusten käyvän arvon muutoksista syntyi voittoa 26 (11) tuhat- ta euroa, tämä arvomuutos on kirjattu tulosvaikutteisesti.

4.3 Takoma Oyj tilinpäätöstiedot

Toinen Small Cap yrityksistä, jotka ovat mukana tutkimuksessa, on Takoma Oyj. Ta- koma Oyj on valittu mukaan tutkimukseen suppeamman toiminta-alueen ja suppeam- man asiakaskunnan vuoksi. Takoma Oyj:n kotipaikka on Tampere. Takoma on erikois- tunut voimansiirtokomponenttien valmistukseen, hydrauliiikan kokonaisjärjestelmiin ja komponentteihin sekä vaativien kappaleiden koneistukseen. Takoma Oyj on Suomen lakien mukaan perustettu julkinen osakeyhtiö ja sen osakkeet on noteerattu NASDAQ OMX Helsinki Oy:ssä. Takoma Oyj toimii neljällä maantieteellisellä alueella Suomi,

muu Eurooppa, Aasia sekä muut maat. Yrityksessä työskentelee keskimäärin 185 henkilöä. Yhtiö on aloittanut keväällä 2013 neuvottelut rahoitusrakenteensa uudelleenjärjestämiseksi. Yhtiö on joutunut rahoituksellisesti vaikeaan asemaan ja siitä syystä yhtiö ja sen tytäryhtiöt Takoma Gears Oy ja Tampereen laatukoneistus ovat jättäneet 9.12.2013 yrityssaneerauslain mukaiset hakemukset Pirkanmaan käräjäoikeuteen. (Takoma 2014, 20–30.)

Takoma Oyj:n liikevaihto vuonna 2013 oli 23,2 (28,9) miljoonaa euroa. Konsernin liiketulos oli kuitenkin negatiivinen 8,2 (-5,4) miljoonaa euroa samalla ajanjaksolla. Haasteellisesta liiketoimintaympäristöstä johtuen yritys on vuoden 2013 alussa aloittanut sopeuttamistoimenpiteet, jotka jatkuvat myös tilikauden 2013 jälkeen. Tilikauden 2013 aikana yritys on lopettanut kahden toimipisteen toiminnat asiakaskysynnän vähenemisestä sekä yksiköiden kilpailukyvyyn puuttumisesta johtuen. (Takoma 2014, 3-4.)

Konsernin hallituksen toimintakertomustietojen mukaan konsernin liikevoittoa rasittavat muun muassa konsernin liikearvoon tehty 2,5 miljoonan alaskirjaus sekä muut kertaluonteiset kulukirjaukset 1,65 miljoonaa euroa. Konserni on perustanut tilikauden aika tytäryhtiöt AS Takoma Eestin sekä Takoma Norge AS:n. Likvidejä varoja konsernilla oli tilikauden päättyessä 0,12 (0,7) miljoonaa euroa ja korollisia rahoitusvelkoja yhteensä 9,9 (9,4) miljoonaa euroa. (Takoma 2014, 20.)

4.3.1 Rahoitusvarojen luokittelu Takoma Oyj

Konserni luokittelee rahoitusvarat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin, eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin, lainoihin ja muihin saamisiin sekä myytävissä oleviin rahoitusvaroihin. Luokittelu tapahtuu rahoitusvarojen hankinnan tarkoituksen perusteella, rahoitusvarat myös luokitellaan alkuperäisen hankinnan yhteydessä. Konsernilla ei ole tilinpäätöksessään eräpäivään asti pidettäviä sijoituksia. Rahoitusvarojen transaktiomenot sisällytetään alkuperäiseen kirjanpitoarvoon, mikäli kyseessä on erä, jota ei arvosteta käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Rahoitusvarojen kirjaaminen pois taseesta tapahtuu silloin, kun konserni on menettänyt sopimusperusteisen oikeuden rahavirtoihin tai kun konserni on siirtänyt merkittävimmiltä osin riskit ja tuotot konsernin ulkopuolelle. (Takoma 2014, 35.)

Takoma Oyj:n myytävissä olevat rahoitusvarat ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia varoja, jotka on nimenomaisesti luokiteltu tähän ryhmään tai joita ei luokiteltu muuhun ryhmään. Nämä varat sisältyvät pitkäaikaisiin varoihin, paitsi silloin kun ne on tarkoitus pitää alle 12 kuukautta tilinpäätöspäivästä lukien, jolloin ne sisällytetään lyhytaikaisiin varoihin. Takoma Oyj:n myytävissä olevat rahoitusvarat sisälsivät tilinpäätöshetkellä ainoastaan suomalaisia noteeraamattomia osakkeita ja ne on esitetty taseessa pitkäaikaisissa muissa rahoitusvaroissa. Nämä noteeraamattomat sijoitukset on arvostettu hankintamenoon, koska käypää arvoa ei voida luotettavasti määrittää. Myytävissä olevien rahoitusvarojen käyvän arvon muutokset kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään käyvän arvon rahastossa verovaikutus huomioon ottaen. Kertyneet käyvän arvon muutokset siirretään omasta pääomasta tulosvaikutteisiksi, luokittelun oikaisuna silloin, kun sijoitus myydään tai kun sen arvo alentunut niin, että sijoituksesta tulee kirjata arvonalentuminen. (Takoma 2014, 36.)

4.3.2 Rahoitusvelkojen luokittelu Takoma Oyj

Yrityksen rahoitusvelat merkitään alun perin kirjanpitoon käypään arvoon. Transaktiomenot sisällytetään rahoitusvelkojen alkuperäiseen kirjanpitoarvoon. Myöhemmin rahoitusvelat, johdannaisvelkoja lukuun ottamatta, arvostetaan efektiivisen koron menetelmällä jaksotettuun hankintamenoon. Rahoitusvelkoja sisältyy pitkä- ja lyhytaikaisiin velkoihin ja ne voivat olla korottomia tai korollisia. Rahoitusvelat luokitellaan lyhytaikaisiksi silloin, kun konsernilla ei ole ehdotonta oikeutta siirtää velan maksua vähintään 12 kuukautta tilinpäätöspäivästä alkaen. (Takoma 2014, 36.)

4.3.3 Johdannaissopimukset ja suojauslaskenta Takoma Oyj

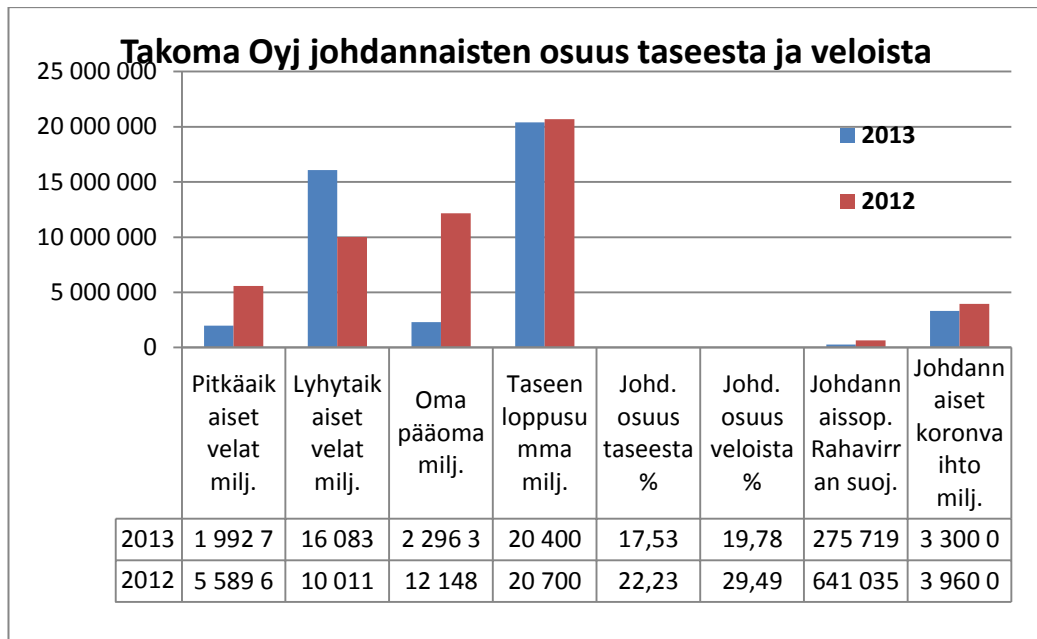
Johdannaissopimukset Takoma Oyj merkitsee alun perin käypään arvoon silloin, kun konsernista tulee sopimuksen osapuoli ja ne arvostetaan myöhemminkin käypään arvoon. Arvostamisesta syntyneet voitot ja tappiot käsitellään kirjanpidossa johdannaissopimuksen käyttötarkoituksen määrittämällä tavalla. Johdannaissopimusten, joihin sovelletaan suojauslaskentaa ja jotka ovat tehokkaita instrumentteja, arvonmuutosten tulosvaikutukset esitetään yhtenevästi suojatun erän kanssa. Konserni soveltaa IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa operatiivisen valuuttaposition osalta rahavirran suojauksiin.

Rahavirran suojauksen ehdot täyttävien johdannaisinstrumenttien, konsernin riskienhallintaperiaatteiden mukaan valuuttatermiinien, tehokkaan osuuden käyvän arvon muutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään oman pääoman suojausrahastossa, joka sisältyy erään Muut rahastot. Suojausinstrumentista omaan pääomaan kirjatut voitot ja tappiot siirretään tulosvaikutteisiksi silloin, kun suojattu erä vaikuttaa tappioon tai voittoon. (Takoma 2014, 36.)

Ennakoitua valuuttamääräistä myyntiä suojaavien johdannaisten voitot ja tappiot konserni kirjaa myynnin oikaisuiksi silloin, kun myynti toteutuu. Ennakoitua valuuttamääräistä myyntiä suojaavan suojausinstrumentin voiton tai tappion tehoton osuus merkitään liiketoiminnan tuottoihin tai kuluihin. Kun rahavirran suojaukseksi hankittu suojausinstrumentti erääntyy tai vaihtoehtoisesti myydään tai kun suojauslaskennan edellytykset eivät enää täyty, suojausinstrumentista syntynyt voitto tai tappio, jää omaan pääomaan siihen asti, kunnes ennakoitu myynti toteutuu. Mikäli ennakoidun, suojatun liiketoimen ei enää odoteta toteutuvan, omaan pääomaan kirjattu voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti. Konserni ei sovelle suojauslaskentaa koronvaihtosopimuksiin ja siksi suojausinstrumentin käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelman rahoituseriin. (Takoma 2014, 36–37.)

Takoma Oyj:n tytäryritykset Tampereen laatukoneistus Oy ja Hervannan koneistus Oy on asetettu konkurssiin 17.1.2014 ja Takoma Systems Oy 2.1.2014. Tulevaisuudessa konsernin tavoitteena on keskittyä voimansiirtoliiketoiminnan kehitykseen. Takoma Oyj:n lähitulevaisuuden toiminnalliset ja rahoitukselliset riskit liittyvät meneillään olevaan saneerausmenettelyyn ja yrityksen kykyyn hankkia käyttöpääomarahoitusta, jota toiminnan jatkaminen edellyttää. (Nasdaq 2014.)

Takoma Oyj:llä on johdannaissopimuksia taseessa noin 3,6 (4,6) miljoonaa euroa. Näistä suojauslaskennan alaisia johdannaissopimuksia, jotka ovat valuuttatermiinejä, on 275 719 (641 035) tuhatta euroa, eli johdannaissopimuksista on suojauslaskennan alla 7,7 (13,93) prosenttia. Koronvaihtosopimuksiin joita konsernin taseessa on 3,3 (3,9) miljoonaa euroa ei sovelleta suojauslaskentaa (kuvio 4).

Kuvio 4. Takoma Oyj:n taseessa olevat johdannaiset 2012–2013.

Takoma Oyj:n rahoitusvelat ovat kaikki vaihtuvakorkoisia, joista 34 (42) prosenttia on vaihdettu kiinteäkorkoisiksi koronvaihtosopimuksilla. Konsernin kovenanttiehtojen mukaan omavaraisuusasteen tulisi olla vähintään 34 prosenttia, konserni ei täyttänyt kovenanttiehtoa tilikauden 2013 lopussa, koska omavaraisuusaste oli 11,3 (43,8) prosenttia. Konserni ei saanut lainanantajalta suostumusta siihen, että lainanantaja ei käytä eräännyttämisoikeuttaan. Tältä lainanantajalta saadut lainat on tästä syystä esitetty lyhytaikaisissa veloissa, jotka yrityksen tulisi maksaa seuraavan 12 kuukauden aikana.

4.4 Orion Oyj:n tilinpäätösasiakirjojen tietoja

Orion Oyj edustaa ainoana yhtiönä Large Cap yrityksiä. Yritys on valittu mukaan tutkimukseen muun muassa siksi, että yrityksen toiminta-alue on laaja ja yritys on tehnyt hyvän liiketuloksen vuonna 2013. Yrityksen asiakaskunta on myös merkittävä sisältäen yksityiset henkilöt, sairaalat ja tutkimuslaitokset. Yritys myös harjoittaa tutkimustoimintaa, josta yritys odottaa tulevaisuudessa tuottoja uusien lääkkeiden ja tutkimuksia helpottavien testien tuomana.

Orion Oyj on suomalainen julkinen osakeyhtiö, yhtiön kotipaikka on Espoo. Orionin A- ja B- osakkeet noteerataan NASDAQ OMX Helsingissä, suurten yhtiöiden ryhmässä. Kaupankäynti Orion Oyj:n osakkeilla alkoi 3.7.2006. Konsernitilinpäätös sisältää

Emoyhtiö Orion Oyj:n ja sen suoraan tai välillisesti omistamat yritykset, joissa konsernilla on määräysvalta. Konsernilla on kaksi raportoitavaa segmenttiä Lääkeliiketoiminta ja Diagnostiikkaliiketoiminta. Konsernin päämarkkina-alueita ovat Suomi, Skandinavia, muu Eurooppa, Pohjois-Amerikka ja muut maat. Konsernin henkilöstömäärä on keskimäärin 3 495 henkilöä. Orion Oyj-konsernin vuoden 2013 liikevaihto oli 1 007 miljoonaa euroa. Konsernin liikevoitto 2013 oli 268 (278) miljoonaa euroa, jossa oli laskua 4 %. Valuuttakurssien nettovaikutus oli 16 miljoonaa euroa negatiivinen, josta puolet aiheutui Japanin jenin valuuttakurssin heikkenemisestä. Konsernin nettovelkaantumisaste oli samaan aikaan 8 % (-2 %), ja omavaraisuusaste 54 % (61 %). (Orion 2014, 4-5.)

Konserniyritysten tilinpäätöksiin sisältyvät erät arvostetaan sen taloudellisen ympäristön valuutassa, jossa kyseessä oleva yritys pääasiallisesti toimii. Ulkomaanrahan määräiset liiketapahtumat kirjataan toimintavaluutan määräisiksi liiketapahtumien toteutuspäivän kurssiin. Kunkin raportointikauden päättymispäivänä ulkomaanrahan määräiset monetaariset tase-erät on arvostettu käyttäen raportointikauden päättymispäivän kurssia. Tästä muuntamisesta syntyneet voitot ja tappiot on merkitty tuloslaskelmaan. Suojausarkoituksessa tehtyjen johdannaisten, joihin ei sovelleta IAS 39 mukaista suojauslaskentaa, kurssierot sisältyvät nettomääräisinä liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin. Rahoitustoiminnan valuuttamääräisten saamisten ja velkojen sekä niihin liittyvien valuuttajohdannaisten kurssivoitot ja -tappiot sisältyvät puolestaan rahoitustuottoihin tai -kuluihin. Ulkomaanrahan määräiset ei-monetaariset tase-erät, joita ei ole arvostettu käypään arvoon, on arvostettu tapahtumapäivän kurssiin. Sellaisten konserniyritysten tuloslaskelmat, jotka käyttävät konsernin toimintavaluutasta poikkeavia toimintavaluuttoja, tuloslaskelmat muunnetaan euroiksi raportointikauden keskikurssiin ja taseet raportointikauden päättymispäivän kurssiin. Muunnoksesta syntyvät kurssierot sekä näiden yhtiöiden hankintamenojen eliminoinnista syntyneet muuntoerot konserni kirjaa omaan pääomaan, muutokset esitetään muissa laajan tuloksen erissä. (Orion 2014, 30–32.)

Orion Oyj konsernin valuuttariskistä merkittävä osa muodostuu Yhdysvaltain dollarin kurssikehityksestä, sillä noin 15 prosenttia Orionin liikevaihdosta tulee Yhdysvalloista. Euroopan maiden valuutoissa kokonaisvaikutusta pienentää muun muassa se, että kon-

sernilla on suuressa osassa näistä maista oma organisaatio ja siksi konsernilla on myynnin lisäksi myös kustannuksia kyseisissä valuutoissa. Lisäksi Japanin jenin kurssikehityksen merkitys on kasvanut Japanin myynnin kasvun seurauksena. Orionin strategisena tavoitteena on kannattava kasvu ja omistaja-arvon kasvattaminen liiketoimintariskit halliten. (Orion 2014, 6.)

Konserni kirjaa tutkimusmenot tuloslaskelmaan kuluksi niiden toteutumishetkellä. Sellaiset aineettomat hyödykkeet, jotka syntyvät kehittämistoiminnasta merkitään taseeseen vain, jos kehittämismenot ovat luotettavasti määritettävissä, tuote on teknisesti toteutettavissa ja kaupallisesti hyödynnettävissä, toisin sanoen tuotteesta odotetaan saatavan vastaista hyötyä ja konsernilla on aikomus ja resurssit viedä tutkimustyö loppuun. Konsernin näkemys onkin, että ennen viranomaisen myöntämää myyntilupaa ei voida osoittaa, että kyseinen aineeton hyödyke tulee tuottamaan vastaista taloudellista hyötyä. Tästä johtuen konsernissa ei ole aktivoitu oman kehitystoiminnan kuluja. (Orion 2014, 33.)

4.4.1 Orion Oyj rahoitusvarojen luokittelu

Konsernin rahavaroihin sisältyvät käteisvarat, pankkitilien varat, pankkitalletukset sekä likvidit korkosijoitukset. Likvidit korkosijoitukset ovat pankkien ja yritysten sijoitus- ja yritystodistuksia, joiden alkuperäinen maturiteetti on enintään 3 kuukautta. Konserni luokittelee rahoitusvarat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin, lainoihin ja muihin saamisiin sekä myytävissä oleviin rahoitusvaroihin. Luokittelu päätetään alkuperäisen hankinnan yhteydessä, ja siihen vaikuttaa se, mihin tarkoitukseen kyseiset rahavarat on hankittu. Yli 12 kuukauden päästä tilinpäätöspäivästä erääntyvä rahoitusvara sisältyy taseessa pitkäaikaisiin rahavaroihin. Rahoitusvaran erääntyessä tai jos se on tarkoitus pitää alle 12 kuukautta raportointikauden päättymispäivästä, se sisältyy taseen lyhytaikaisiin varoihin. (Orion 2014, 35.)

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä varoja ovat käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat. Sellaiset johdannaiset, joihin ei sovelleta suojauslaskentaa, konserni luokittelee kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin rahoitusvaroihin. Lainat ja muut saamiset ovat johdannaisvaroihin kuulumattomia rahoitusvaroja, joihin liittyvät

maksut ovat kiinteitä tai määritettävissä olevia, niitä ei myöskään noteerata toimivilla markkinoilla. Tähän ryhmään konserni luokittelee muun muassa myyntisaamiset ja rahoitusvaroiksi luettavan osan taseen erästä muut saamiset. Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin konserni luokittelee johdannaisvaroihin kuulumattomia varoja, jotka ovat nimenomaisesti tähän ryhmään luokiteltuja tai joita ei ole luokiteltu muihin ryhmiin. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa taseen myytävissä olevat sijoitukset sekä rahamarkkinasijoitukset. (Orion 2014, 35–36.)

4.4.2 Orion Oyj rahoitusvelkojen luokittelu

Konserni merkitsee rahoitusvelat alun perin kirjanpitoon käypään arvoon, josta on vähennetty transaktiomenot. Myöhemmin rahoitusvelat, johdannaisvelkoja lukuun ottamatta arvostetaan efektiivisen koron menetelmällä jaksotettuun hankintamenuun. Rahoitusvelat luokitellaan taseessa pitkäaikaisiin velkoihin, jos niiden eräpäivä on yli 12 kuukauden kuluttua raportointikauden päättymisestä lukien. Konsernin käytössä olevat pankkitilien luottolimiitit sekä emitoidut yritystodistukset kuuluvat lyhytaikaisiin korollisiin velkoihin. Lyhytaikaisiin velkoihin kuuluvat myös pitkäaikaisten korollisten velkojen lyhennettävä osuus, joka suoritetaan 12 kuukauden aikana. (Orion 2014, 36.)

4.4.3 Orion Oyj johdannaisinstrumentit ja suojauslaskenta

Johdannaiset konserni kirjaa alun perin johdannaissopimuksen solmimispäivän käypään arvoon, jonka jälkeen ne arvostetaan käypään arvoon raportointikauden päättymispäivän markkinakurssiin. Johdannaissopimukset konserni esittää taseen muissa saamisissa ja veloissa. Konserni ei sovelle IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa valuuttamääräisiä tase-eriä sekä erittäin todennäköisiä ennakoituja rahavirtoja suojaaviin johdannaisiin, siitä huolimatta, että ne on konsernin rahoituspolitiikan mukaisesti hankittu suojaavassa tarkoituksessa. Tämän kaltaiset johdannaissopimukset konserni luokittelee kaupankäyntitarkoituksessa oleviksi ja tästä syystä niiden käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti joko Liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin tai Rahoitustuottoihin ja -kuluihin, sen mukaan, onko operatiivisesti katsottuna suojattu rahoituseriä vai myyntituottoja. (Orion 2014, 36.)

Orion Oyj konserni soveltaa IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa sähkijohdannaisso-
pimuksiin, ja niillä suojataan erittäin todennäköisiä ennakoituja sähköostojen rahavirto-
ja sekä korkojohdannaisiin, joilla konserni suojaa valuuttamääräisten lainojen pääoma-
ja korkovirtoja. Rahavirran suojauksen ehdot täyttävien johdannaisinstrumenttien te-
hokkaan osuuden käyvän arvon muutos kirjataan omaan pääomaan arvonmuutosrahas-
toon ja muutokset esitetään muissa laajan tuloksen erissä huomioon ottaen verovaiku-
tus. Omaan pääomaan kirjatut arvostusvoitot ja arvostustappiot siirretään tuloslaskel-
maan sillä raportointikaudella, jolla suojattu rahavirta kirjataan tuloslaskelmaan. Suo-
jaussuhteen tehottoman osuuden konserni kirjaa tuloslaskelmaan toimintojen kuluihin
sähkijohdannaisten osalta ja rahoitustuottoihin tai rahoituskuluihin korkojohdannaisten
osalta. (Orion 2014, 36.)

Taulukko 3. Orion Oyj Oma pääoma, velat ja taseen loppusumma sekä johdannaisten
osuus niistä.

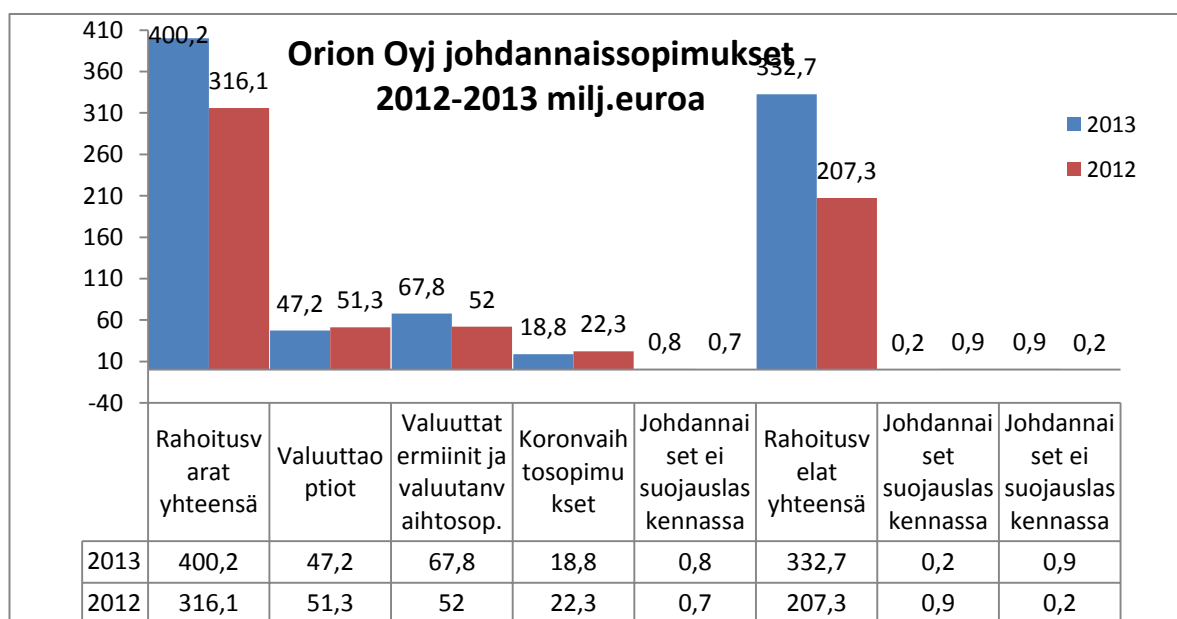
Orion Oyj oma pääoma ja velat sekä johdannaisten osuus niistä		
Milj. euroa	2013	2012
Pitkäaikaiset velat	267,6	152,2
Lyhytaikaiset velat	197,5	173,9
Oma pääoma	513,9	509,5
Taseen loppusumma	979	835,7
Johdannaisten osuus taseesta %	13,67	15,03
Johdannaisten osuus veloista %	28,71	38,52

Orion Oyj konsernin rahoituspolitiikan mukaan merkittävimpien valuuttojen tase-erät
suojataan välillä 90–105 prosenttia ja 12 kuukauden ennakoitujen kassavirrat välillä 0-50
prosenttia. Suojausinstrumentteina konserni käyttää enintään 12 kuukauden pituisia
valuuttajohdannaisia, joiden osuus taseesta 13,67 (15,03) prosenttia. Tällaisia liiketoi-
minnallisia eriä suojaavia valuuttajohdannaisia konsernin taseessa on 32,8 (21,2) mil-
joonaa euroa. (Taulukko3.)

Sähkön hintariskillä tarkoitetaan sähkömarkkinahintojen muutoksista aiheutuvaa riskiä.
Orion konserni hankkii sähköenergiansa osittain kiinteähintaisena sopimuksena ja osit-
tain Suomen hinta-alueen spot-hintaan sidottuna toimituksena ja altistuu spot-hinnan
osalta sähkön hintavaihteluille. Sähkön hintariskiltä konserni on suojautunut käyttämäl-
lä suojausinstrumentteina Nord Poolissa noteerattavia vakiotehoisia sähkijohdannaisten

sinstrumentteja. Johdannaisten nimellisarvot olivat yhteensä 2,5 (5) miljoonaa euroa. Sähköjohdannaisiin konserni ei enää ole soveltanut IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa vuonna 2013. IAS 39:n määrittelemää rahavirran suojauslaskentaa konserni soveltaa korkojohdannaisilla suojattuihin lainoihin, näiden korkojohdannaisten nimellisarvo konsernin taseessa on 18,8 (-0,3) miljoonaa euroa.

Orion Oyj:llä on johdannaissopimuksia taseessa yhteensä 133,8 (125,6) miljoonaa euroa. Näistä kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä varoja suojaavia on 0,8 (0,7) miljoonaa euroa, jotka eivät ole suojauslaskennan alaisia. Seuraavassa kuviossa (kuvio 5) on esitetty Orion Oyj:n johdannaissopimukset, jotka suojaavat rahoitusvaroihin ja -velkoihin luokiteltuja eriä. Rahoitusvaroja suojaavia johdannaisia ei konsernin taseessa ole ollut tilikausina 2012–2013. Rahoitusvelkoja suojaavia johdannaisia konsernin taseessa on 1,1 (1,1) miljoonaa euroa, joista suojauslaskennan alaisia on 0,2 (0,9) miljoonaa euroa (kuvio 5).

Kuvio 5. Orion Oyj:n taseessa olevat johdannaiset 2012–2013.

5 Yhteenveto

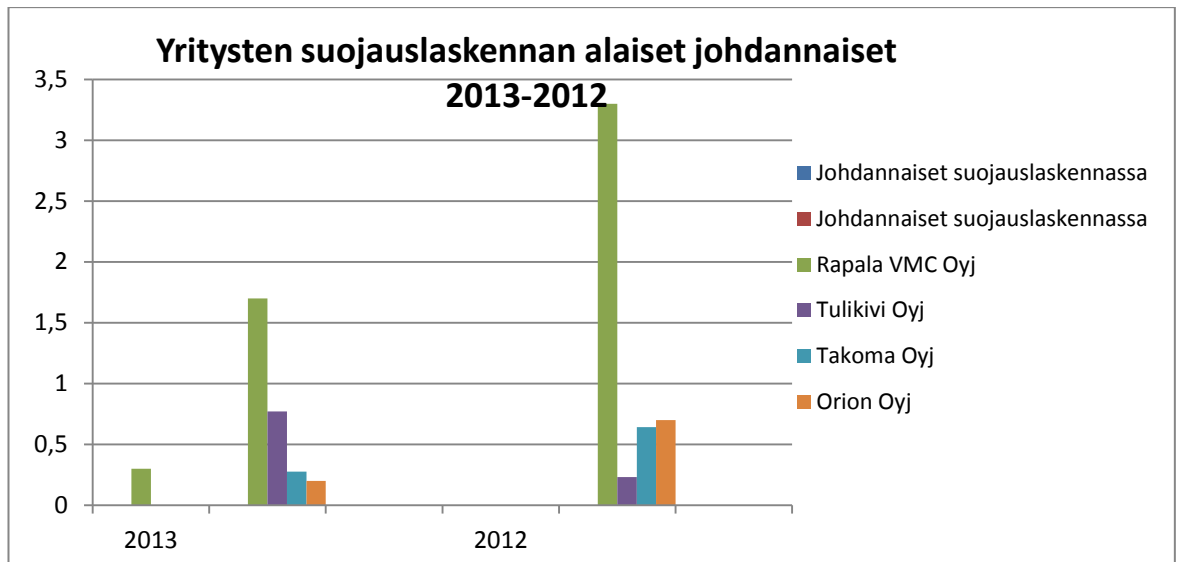
Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, käyttävätkö yritykset suojauslaskentaa ja mikäli käyttävät onko joku suojauslaskentamalleista sellainen, jota yritykset käyttävät muita suojauslaskentamalleja enemmän. Selvitys perustuu tutkimuksessa käytettyihin, yritysten toimintakertomuksiin, vahvistettuihin tilinpäätöksiin ja tilinpäätösasiakirjoihin vuodelta 2013.

5.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että yritykset ovat vähentäneet suojauslaskennan soveltamista merkittävästi. Tutkimukseen valittujen yritysten tilinpäätösten analysoinnin mukaan yritykset ovat vuonna 2013 vähentäneet yhteensä suojauslaskennan soveltamista 39,53 % vuoteen 2012 verrattuna. Käyvän arvon suojausta oli vain yhdellä yrityksellä, Rapala VMC Oyj:llä. Myöskään ulkomaiseen tytäryritykseen tehdyn nettosijoituksen suojausta ei tutkimuksessa mukana olleilla yrityksillä ollut tilikauden 2013 päättyessä. Rapala VMC Oyj:llä oli ulkomaiseen tytäryritykseen tehdyn nettosijoituksen suojaus tilikaudella 2012 (0,2) miljoonaa ja tilikauden 2013 alussa 2,3 miljoonaa, mutta yritys oli luopunut suojauksesta tilikauden 2013 loppuun mennessä.

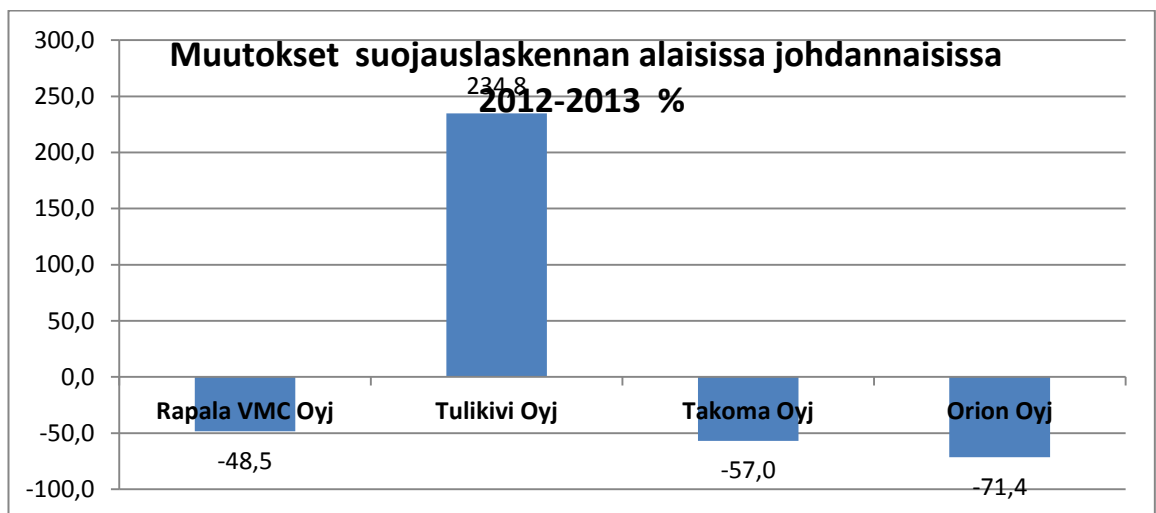
Tutkimuksessa mukana olleiden yritysten toimintakertomustiedoista ilmeni se, että yritykset kyllä käyttävät suojausta, mutta eivät juurikaan suojauslaskentaa. Yritysten mukaan silloin, kun yrityksellä on toimintaa ja velkoja samassa valuutassa, jossa sillä on valuuttariski esimerkiksi myyntiin liittyen, toiminta ja velat muodostavat niin sanotun luonnollisen suojan valuutan heikentymistä vastaan, ja tästä syystä yritykset eivät juuri suojaa kyseisiä valuuttariskejä vaikka tiedostavat niiden olemassaolon.

Tutkimuksen mukaan yritykset soveltavat IAS 39 -standardin mukaista suojauslaskentaa eniten rahavirtojen suojaukseen, joita oli kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden yritysten taseissa. Yritysten yhteenlasketuista suojauslaskennan alaisista johdannaisista 98,19 % oli kohdistettu rahavirran suojaukseen. Seuraavassa kuviossa (kuvio 6) on esitetty yrityksittäin suojauslaskennassa euromääräisesti tapahtuneet muutokset vuosina 2012–2013.

Kuvio 6. Valittujen yritysten suojauslaskennan alaiset johdannaiset 2012–2013.

Alla olevassa kuviossa (kuvio 7) on kuvattu yritysten suojauslaskennassa tapahtuneet prosentuaaliset muutokset, ainoa yritys jolla oli suojauslaskennan alaisia johdannaissia taseessa 2013 edellisvuotta enemmän, oli Tulikivi Oyj. Kaikilla muilla yrityksillä suojauslaskennan alaisia johdannaissia oli 48,5 -71,4 % vähemmän kuin vuonna 2012.

Kuvio 7. Rahavirran suojauksen prosentuaaliset muutokset yrityksittäin.

5.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen uskottavuuden perustana voidaan pitää hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan hyvän tieteellisen käytännön mukaista on, että tutkija työskentelee sellaisten toimintatapojen mukaisesti jotka

tiedeyhteisö on tunnustanut, käyttää tieteellisen tutkimuksen vaatimusten mukaisia ja eettisiä menetelmiä tiedonhankinnassa ja arvioinnissa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeissa hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset on jaettu kahteen luokkaan, jotka ovat vilppi tieteellisessä toiminnassa ja piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Vilppiä tieteellisessä toiminnassa on väärrien tietojen ja tutkimustulosten esittäminen ja julkaiseminen, sepittämisestä on kyse silloin, kun havainnot ei ole tehty tutkimuksessa kuvatulla tavalla tai tutkimustulokset ovat tekaistuja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002, 3-5.)

Tutkimuksen arvioinnissa on kysymys siitä, että tutkimus tuottaa totuudenmukaista ja luotettavaa tietoa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että mukaan valitut yritykset on valittu sattumanvaraisesti, toisin sanoen tutkijalla ei ollut ennakkoodotuksia tai tietoja yrityksistä tai yritysten tavoista toimia. Tutkimuksen kannalta myös sillä on merkitystä, että kaikki tutkimuksessa mukana olleet yritykset laativat tilinpäätöksensä IFRS -standardien mukaan, jolloin yritysten tietoja voidaan pitää keskenään vertailukelpoisina. Tutkijana minulla oli mahdollisuus valita kaikista Helsingin Pörssissä noteeratuista yrityksistä ne yritykset, jotka otin mukaan tutkimukseen. Tämän tutkimuksen yleistettävyydestä ei voi tehdä tilastollisia johtopäätöksiä yritysten suojauslaskennan käyttämisestä, koska tutkimuksen harkinnanvarainen otanta on pieni. Saatu tieto siitä, että yritykset ovat vähentäneet merkittävästi suojauslaskennan soveltamista, viittäisi kuitenkin siihen, että IASB:n saamat palautteet suojauslaskennan soveltamisen hankaluudesta, olisivat olleet aiheellisia. Suojauslaskennan soveltamista pyritään yksinkertaistamaan kehitetyllä uudella IFRS 9 -standardilla.

Tutkimuksen toistettavuudella tarkoitetaan sitä, että uusimalla tutkimus, saadaan vastaavat tutkimustulokset. Kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa aineistosta voidaan tehdä useita tulkintoja, jotka riippuvat tutkijasta lisäksi tutkittavan ilmiön luonnollinen muuttuminen voisi vaikuttaa tutkimuksen toistettavuuteen. Mikäli tutkimus toistettaisiin myöhemmin, tulisi ottaa huomioon yritysten laajojen tuloslaskelmien muissa erissä olevat erät, jotka saatetaan myöhemmin muuttaa tulosvaikutteisiksi. Edellä mainituissa erissä tapahtuvat muutokset vaikuttavat tutkimuksessa käytettyihin, yritysten tilinpäätöksissä 2013 esitettyihin lukuihin, joita tässä tutkimuksessa on käytetty tutkimusaineistona. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen laatu varmistetaan oikeilla, tutkimus-

sen aikana tehdyillä valinnoilla, koska tutkimus ei etene lineaarisesti ja se sisältää ennakkoimattomia tekijöitä. Tämän tutkimuksen laatua on pyritty parantamaan siten, että tutkimuksessa on käytetty vain yritysten julkaistuja, vahvistettuja tilinpäätöstietoja ja omien laskelmien määrä on pyritty minimoimaan.

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Jatkotutkimuksella voisi tutkia mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että yritykset ovat vähentäneet suojauslaskennan soveltamista. Tekijöistä voisi tutkia muun muassa yritysten taloudellisen tilan vaikutusta, yritysten riskienhallintastrategian vaikutusta, yritysten markkina-alueen vaikutusta tai yritysten asioista päättävien henkilöiden vaikutusta yritysten suojauslaskennan soveltamiseen liittyviin päätöksiin. Jatkotutkimuksella voisi tutkia myös sitä, vaikuttavatko suojauslaskennan soveltamisen edellyttämät dokumentaatiovaatimukset yritysten vähäiseen suojauslaskennan soveltamiseen. Dokumentaatiovaatimukset ovat tiukat ja vaativat jatkuvaa seurantaa, tästä syystä se aiheuttaa myös kustannuksia, joiden vähentämisen tarve, saattaa myös selittää suojauslaskennan vähentymistä.

5.4 Oma oppiminen

Mielestäni tutkimus onnistui hyvin aiheen haastavuudesta huolimatta. Uskon, että tutkimustuloksiani voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun halutaan tietoa IFRS raportoinnin mukaisesta suojauslaskennasta, sen soveltamisen edellytyksistä ja rajoituksista tai suojauslaskentaan soveltuvista rahoitusinstrumenteista. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi aiheeseen liittyvissä jatkotutkimuksissa. Kokoamani teoreettinen viitekehys tukee tutkimuksen teemaa mielestäni hyvin. Teorian avulla aiheeseen voivat perehtyä myös henkilöt, joille tutkimuksen aihe on ennestään tuntematon. Tutkimuksen aihe oli mielenkiintoinen ja mielestäni onnistuin löytämään vastaukset tutkimuksen alussa esitettyihin tutkimusongelmiin. Opinnäytetyöprosessi itsessään edellytti kykyä hyödyntää erilaisia opittuja asioita, mielestäni olen tässä myös onnistunut. Opinnäytetyötä tehdessäni perehdyin aiheeseen liittyvien standardien sisältöön huolellisesti, ja uskon, että kyseisiin standardeihin liittyvä osaamiseni on lisääntynyt. Omasta mielestäni ymmärrän myös IFRS -standardien mukaan laadittuja tilinpäätöksiä ja tilinpäätöksiin vaikuttavia tekijöitä paremmin tämän prosessin jälkeen.

Lähteet

Anttila, R., Halonen, J., Jalkanen-Steiner, J., Kempainen, O., Kärpänen, M., Nurmo, P., Penttilä-Räty, E., Pyykönen, R., Sundvik, P., Suomela, M., Tolvanen, M., Torkkel, T., Torniainen, T. & Tuomala, M. 2009. IFRS Käytännön käsikirja. 2. uudistettu painos. Edita Publishing Oy. Helsinki.

Arvopaperi. 2014. Sijoitussanasto. Luettavissa:

<http://www.arvopaperi.fi/oppaat/article78619.ece>. Luettu: 13.9.2014.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Haaramo, V. 2012. Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö IFRS -raportointi. 4. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Hull, J. 2012. Options, Futures, And Other Derivatives. 8. uudistettu painos. Pearson Education Limited. Essex.

IFRS Foudation 2014. IASB completes reform of financial instruments accounting. Luettavissa:

<http://www.ifrs.org/Alerts/PressRelease/Pages/IASB-completes-reform-of-financial-instruments-accounting-July-2014.aspx><http://www.ifrs.org/current-projects/iasb-projects/financial-instruments-a-replacement-of-ias-39-financial-instruments-recognition/Pages/financial-instruments-replacement-of-ias-39.aspx>. Luettu: 10.11.2014.

Nasdaq 2014. Takoman osavuositiedot 1.11.2013–31.7.2014. Luettavissa:

<http://globenewswire.com/news-release/2014/09/03/663283/0/fi/TAKOMAN-OSAVUOSIKATSAUS-1-11-2013-31-7-2014-9-kk.html>. Luettu: 8.11.2014.

NASDAQ OMX 2010. Opi optiot. 21.painos. NASDAQ OMX. Helsinki.

Orion Oyj. Tilinpäätösasiakirjat 2013. Luettavissa:

<http://hugin.info/3079/R/1765820/599380.pdf>. Luettu: 22.10.2014.

Pyykkönen, R-L. & Juntunen, R. 2012. KPMG Oy Ab IFRS View. Suojauslaskentaa koskeviin IFRS-säännöksiin tulossa merkittäviä helpotuksia. Luettavissa :

<http://www.kpmg.com/FI/fi/Ajankohtaista/Uutisia-ja-julkaisuja/IFRS-julkaisut/Documents/IFRS-view-2012.pdf>. Luettu: 20.7.2014.

Rapala VMC Corp. Tilinpäätös 2013. Luettavissa:

http://rapalavmc.com/sites/rapalavmc.com/files/rapalavmc/documents/Rapala_TP_WEB_FI_FINAL.pdf. Luettu: 7.10.2014.

Takoma. 2014. Takoma Vuosikertomus 2013. Luettavissa:

http://www.takoma.fi/fileadmin/user_upload/takoma/Vuoskarit/takoma_vuosikertomus2013.pdf. Luettu: 17.10.2014.

Taloussanomat 2014a. Taloussanakirja: Korkotermiini. Luettavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/korkotermiini/0>. Luettu: 13.9.2014.

Taloussanomat 2014b. Taloussanakirja: Efektiivinen tuotto. Luettavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/efektiivinen+tuotto/0>. Luettu: 10.10.2014.

Troberg, P. 2013. IFRS Now – In The Light of US GAAP and Finnish Practices.

Bookwell Oy. Porvoo. Bookwell Oy. Porvoo.

Tuliki Oyj. 2013. Tulikivi, Vuosikertomus 2013. Luettavissa:

<http://www.tulikivi.fi/julkaisut/yritys/vuosiker/fi/tulvk13.pdf>. Luettu: 14.10.2014.

Välimäki, O. 2009. Yritysrahoituksen relevantit kovenantit. Vaasan yliopisto, Kauppätieteellinen tiedekunta. Lisenssiaattitutkimus. Luettavissa:

http://blog.yrico.fi/wpcontent/uploads/2012/06/Yritysrahoituksen_relevantit_kovenantit_public.pdf. Luettu: 19.10.2014.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. 2014. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Luettavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_1.html. Luettu: 20.11.2014.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuksessa esiintyvät käsitteet

Rahoitusvelka

IAS 32.11 mukaan rahoitusvelkoja ovat sopimuksiin perustuvat velvollisuudet, joiden mukaan yrityksen on luovutettava toiselle yritykselle käteis- tai muita rahoitusvaroja tai vaihdettava rahoitusinstrumentteja toisen yrityksen kanssa sellaisessa tilanteessa jossa olosuhteet osoittautuvat epäedullisiksi yritykselle. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin kun yrityksen hallussa oleva termiini osoittautuu tappiolliseksi. Esimerkkejä rahoitusveloista, joihin sisältyy sopimukseen perustuva velvollisuus luovuttaa käteisvaroja tulevaisuudessa, ovat muun muassa (Haaramo 2012, 214.):

- ostovelat
- velat, jotka pohjautuvat lyhytaikaisiin velkakirjoihin
- ostetut lainat, sekä
- maksettavat joukkovelkakirjalainat.

Rahoitusvelkoihin luetaan myös sellainen sopimus, joka suoritetaan (tai mahdollisesti suoritetaan) yrityksen oman pääoman ehtoisina instrumentteina, kuten osakkeilla. Edellä mainitulla tavalla voidaan toimia silloin, kun velvoitteen suorittamiseksi tarvittavien osakkeiden lukumäärä muuttuu osakkeen hinnan mukaan siten, että osakkeiden yhteenlaskettu summa on yhtä suuri kuin velvoitteen määrä. Tämän kaltaisen velvoitteen haltija ei kuitenkaan ole alttiina osakkeiden hinnanvaihteluille, ja siksi velvoite tulee käsitellä yrityksen kirjanpidossa rahoitusvelkana. Silloin kun sopimukseen liittyvä velvoite on olemassa, kyseessä oleva instrumentti vastaa rahoitusvelan määritelmää riippumatta tavasta, jolla sopimusvelvoite täytetään. (Haaramo 2012, 314.)

Sellaiset johdannaisiin pohjautuivat velat, joita yritys ei käytä suojaustarkoituksessa, sekä osakkeiden lyhyeksi myynti luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin velkoihin. Myös muut sellaiset velat, joihin selkeästi liittyy kaupankäyntitarkoitus, kaupankäyntitarkoituksella tarkoitetaan tässä yhteydessä voiton saamista velan käyvän arvon muutoksista, luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin velkoihin. Tilinpäätöksen laatija voi halutessaan luokitella velkoja myös tulosvaikutteisesti käypään arvoon kirjattaviksi eli käyttää hyväkseen käyvän arvon optiota. Käyvän arvon option mahdol-

listaminen sai alkunsa rahoitusvarojen ja -velkojen erilaiseen arvostusperusteeseen sisältyvästä riskistä. Käyvän arvon option myöntämiseen vaikutti myös IAS 39:n vaatima suojauslaskenta sille asetettuine vaatimuksineen. Mikäli yritys ei sovelle käyvän arvon optiota, yritys voi luokitella velat vain (Haaramo 2012, 315.)

- kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin velkoihin tai,
- muihin velkoihin.

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien velkojen tulee kuitenkin aina täyttää kaikki niille asetetut edellytykset. Jotkut rahoitusvelat luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin velkoihin silloin kun niihin yhdistyy lyhyen aikavälin voiton tavoittelu.

Standardin soveltamisohjeistus rajaa kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvelat lyhyeksimyynnin piiriin kuuluviin instrumentteihin, johdannaisiin ja rahoitusvelkoihin, jotka vastapuoli aikoo hankkia takaisin lyhyen ajan sisällä, sekä portfolioon liittyviin velkoihin, joita hallinnoidaan yhdessä lyhyen aikavälin voittojen hankinnassa. Mikäli velalla on vain rahoitettu kaupankäyntitoimintaa, kyseessä ei ole kaupankäyntitarkoituksessa pidettävä rahoitusvelka.

Rahoitusvara

Rahoitusvaroihin sisältyy liikepääomaan ja sijoituksiin kuuluvia omaisuuseriä. IAS 32:n mukaan rahoitusvaroja ovat muun muassa seuraavat erät (Haaramo 2012, 306–307.):

- käteisvarat
- sopimukseen pohjautuvat oikeudet saada toiselta yritykseltä rahoitus- tai käteisvaroja
- Rahoitusvaroja, joihin sisältyy oikeus saada toiselta yritykseltä saamia tulevaisuudessa ovat esimerkiksi myyntisaamiset, lyhytaikaisiin velkakirjoihin perustuvat saamiset, annetut lainat sekä saatavat joukkovelkakirjalainat.
- sopimukseen perustuvat oikeudet vaihtaa rahoitusinstrumentteja toisen yrityksen kanssa sellaisissa olosuhteissa, jotka mahdollisesti osoittautuvat yritykselle edullisiksi,
- toisten yritysten osakkeet sekä muut oman pääoman ehtoiset instrumentit, sekä
- sopimukset, jotka toteutetaan yrityksen omina, oman pääoman ehtoisina sopimuksina. Edellä mainitut sopimukset voivat olla johdannaistyyppisiä sopimuksia tai ei-johdannaistyyppisiä sopimuksia.

IAS 39 puolestaan jakaa rahoitusvarat neljään ryhmään, jotka ovat toisensa poissulkevia. Toisin sanoen, kun yritys sisällyttää rahoitusvaraerän kirjanpidossaan tiettyyn ryhmään, tätä rahoitusvaraerää käsitellään kaikilta osin kyseistä ryhmää koskevien kirjanpidollisten ohjeiden mukaisesti. IAS 39:n mukaiset rahoitusvarojen ryhmät ovat (Haaramo 2012, 307–313.)

– *käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvaroihin tai rahoitusvelkoihin kuuluvat erät*
Tähän erään luokitellaan kaikki sellaiset erät, joiden hankinnan ensisijainen tarkoitus on ansaita niiden kaupankäynnillä lisätuloja. Sellaiset johdannaiset, joita ei käytetä IFRS:n suojauslaskennan mukaiseen suojaamiseen, tulee luokitella aina kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin rahoitusvaroihin. Tavanomaista liiketoimintaa harjoittavilla yrityksillä ei yleensä ole merkittäviä määriä kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusvaroja. Tähän erään luokitellaan myös yrityksen vapaaehtoisesti käypään arvoon arvostettavat rahoitusvarojen ja -velkojen erät.

– *eräpäivään asti pidettävät sijoitukset*

Eräpäivään asti pidettäviä sijoituksia ovat rahoitusvarat, joiden maksusuoritukset ovat kiinteitä tai selkeästi määritettävissä lisäksi nämä rahoitusvarat erääntyvät määrättyinä päivinä. Eräpäivään asti pidettävän sijoituksen määritelmä tarkoittaa siis sitä, että kyseessä on lainainstrumentti ja se edellyttää sopimuksellista järjestelyä. Voidakseen luokitella rahoitusvaran eräpäivään asti pidettävien sijoitusten ryhmään, tulee yrityksen osoittaa, että sillä on vakaa aikomus sekä kyky pitää kyseiset varat eräpäivään asti. Yrityksen tulee myös arvioida sekä vakaa aikomus että kyky rahoitusvarallisuuserän hankintahetken lisäksi jokaisena tilinpäätöspäivänä uudestaan.

– *lainat ja muut saamiset, sekä*

Tähän ryhmään kuuluvat sellaiset rahoitusvarat, jotka syntyvät siten, että yritys luovuttaa suoraan velalliselle rahaa tai tavaroita tai palveluita. Lainoihin ja muihin saamisiin sisältyvät maksut ovat siis kiinteitä tai ne voidaan määritellä. Lainoja ja saamisia ei myöskään noteerata toimivilla markkinoilla, eikä niitä saa luokitella eräpäivään asti pidettäviksi sijoituksiksi. Poikkeuksen edelliseen mahdollistaa yrityksellä oleva laina- tai myyntisaaminen, jonka yritys aikoo myydä välittömästi tai lyhyen ajan sisällä, tämän kaltaista rahoitusvaraa ei luokitella lainoihin ja muihin saamisiin. Lainoiksi ja saamisiksi ei myöskään saa lukea sellaista rahoitusvaraa, josta sen haltija ei saa takaisin alkuperäistä sijoitustaan olennaisilta osilta, jostain muusta syystä kuin luottoriskin toteutumisen

vuoksi. Lainoihin ja muihin saamisiin voidaan luokitella myös hankittu osuus lainojen tai muiden saamisten ryhmästä.

– *myytävissä olevat rahoitusvarat.*

Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisällytetään kaikki ne rahoitusvarat, jotka ovat luokiteltu tähän ryhmään tai joita ei voida luokitella edellä mainittuihin kolmeen ryhmään.

Optio ja option perus- ja aika-arvo

Optio on hyödykkeen ostamisesta tai myymisestä tehtävä sopimus, jossa toimitus ja maksu tapahtuvat tulevaisuudessa sopimuksen tekohetkellä sovittavana ajankohtana, sovittuun hintaan. Optiosopimus antaa ostajaosapuolelle oikeuden, mutta ei velvollisuutta ostaa tai myydä option kohde-etuus optiosopimuksessa määrättyyn toteutushintaan. Silloin kun option liittävät oikeudet voidaan toteuttaa milloin tahansa option voimassaolon aikana, kyseessä on amerikkalainen optio. Eurooppalainen optio voidaan sen sijaan toteuttaa vain option päättymispäivänä, OMXH25-indeksioptiot ovat eurooppalaisia optioita. OMXH25-indeksi on Suomen osakemarkkinoiden yleistä kehitystä kuvaava kaupallinen indeksi. (NASDAQ OMX 2010, 7-14.)

Option arvoksi markkinoilla määräytyy hinta eli premio, joka optiosta ollaan valmiita maksamaan. Premio koostuu kahdesta tekijästä aika-arvosta ja perusarvosta. *Perusarvo* on se osa option arvosta, joka muodostuu toteutushinnan ja kohde-etuuden arvon erotuksesta. Osto tai myyntioption perusarvo ei voi olla negatiivinen. Option *aika-arvo* puolestaan on premion ja perusarvon erotus. Option aika-arvo vähenee option voimassaoloajan lyhentyessä ja päättymispäivänä se on aina nolla. (NASDAQ OMX 2010, 32–33)

Sisäisen korkokannan menetelmä

Sisäisen korkokannan menetelmä, eli efektiivisen koron menetelmä (internal rate of return method) on laskentamenetelmä, jolla etsitään sisäistä korkokantaa, jolla investoinnin nykyarvo on nolla. Esim. joukkovelkakirjan sisäinen korkokanta eli efektiivinen tuotto on korko, jolla diskonttaamalla lainan kassavirtojen nykyarvoksi saadaan lainan kurssi. Investoinnin edullisuus riippuu siitä, onko sisäinen korkokanta vähintään yhtä suuri kuin tavoitteeksi asetettu pääoman tuotto. (Taloussanommat. 2014b)

Kovenantti

Kovenantti eli sopimusvakuus on rahoitussopimuksen erityisehto, jossa yritys ja rahoittaja sopivat siitä, että yritys sitoutuu ylläpitämään koko luottosuhteen ajan tietyt taloudelliset tai toiminnalliset edellytykset. Kovenantteihin liittyy tavanomaista laajempi yrityksen tiedonantovelvollisuus rahoittajaa kohtaan. Käytännössä lähes kaikki ehdot ovat yritystä velvoittavia kovenantteja. Kovenantteja sisältävä sopimus voi kuitenkin olla molempia osapuolia velvoittava ja oikeuksia synnyttävä, sopimus voi esimerkiksi sisältää hintakovenantin pankille. Yritystä velvoittava kovenantti voi olla esimerkiksi omaisuusasteen pitäminen määrättyssä prosenttiluvussa. Kovenantti on siis luottosopimukseen otettava erityisehto, joka korvaa vakuuden. (Välimäki 2009, 33.)